కలియుగ వైకుంఠం

వేంకటేశ్వర మహాత్మ్యం

కర్త : తాండ్ర సుబ్రహ్మణ్యం

ఆపద మొక్కులవాడా – అడుగడుగు దణ్ణాలవాడా – ఏడు కొండల వెంకన్నా – అని ఆసేతుహిమాచల పర్యంతం అహోరాత్రాలు యాత్రికుల గోవిందనామ సంకీర్తనలచే ప్రతిధ్వనించు తిరుపతి శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి కల్యాణ నాటకం. హారికి ఓం దగ్గరనుంచి హారతి పట్టేదాకా ప్రతివారినీ ఆనందతరంగాలలో ఉర్రూతలూగించే మాటలు – పద్యాలు – యజ్ఞఫలభోక్త ఎవరో తెలియక భృగుమహర్షి సత్య కైలాస లోకములు సంచారంచేసి తుదకు వైకుంఠంలో విష్ణుమూర్తిని తన్నుట – లక్ష్మికి కోపం – భర్తను విడిచి భూలోకవాసం – విష్ణువు శ్రీనివాసుడై భూలోక సంచారం – పద్మావతిని (అలువేలుమంగమ్మ) ప్రేమించుట – పెళ్ళి – నారదుని తంత్రం – లక్ష్మి పద్మావతుల సవతికయ్యం – శ్రీనివాసుడు శిలారూపం చెంది తిరుపతిలో వెలయుట. శ్రీ వారి మహిమ – ఇందులో పద్మావతీ శ్రీనివాసుల శృంగార రంగమూ వేంకటేశ్వరస్వామి సోదిగత్తె వేషంలోని సంభాషణా అందరినీ కవ్వించి నవ్విస్తాయి.

శ్రీ శారదా విజయ నాట్యమండలీ, మరి చాలా నాటక సంఘాలు ప్రదర్శించి మెప్పుగాంచిన నాటకం.

వెల రు **1—8—0**

వలయువారు:— సరస్వతీ బుక్ డిపో, తవ్వావారివీధి—విజయవాడ.

శ్రీకృష్ణతులాభారము

(మూడంకముల నాటకము)

గ్రంథకర్త:

కీర్తిశేషులైన, ముత్తరాజు సుబ్బారావుగారు, M. A.

ప్రొఫెసర్, నోబిల్ కళాశాల,

ప్రకటనకర్త:

కురుకూరి సుబ్బారావు సన్,

(స్వరాజ్య వెంకట సత్యనారాయణరావు)

ప్రొప్రయిటరు:

సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

పదకొండవ కూర్పు 2000 ప్రతులు

బెజవాడ: శ్రీరామా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె.

1951

[వెల రు 1—8—0

హెచ్చరిక

నాటకపాత్రములు

పురుషులు

శ్రీకృష్ణుడు—కథానాయకుడు
నారదుడు—దేవర్షి
ఇంద్రుడు—స్వర్లోకాధిపతి
వసంతకుడు—శ్రీకృష్ణుని వయస్యుడు
గర్గుడు—శ్రీకృష్ణుని పురోహితుడు
బ్రాహ్మణులు, పౌరులు, యాదవులు

స్త్రీలు

సత్యభామ—శ్రీకృష్ణుని భార్య కథానాయికి
రుక్మిణి—శ్రీకృష్ణుని భార్య
జాంబవతి—"
మిత్రవింద—"
శచీదేవి—ఇంద్రుని నర్ధాంగి
నళిని—సత్యభామ చెలికత్తె

శ్రీ ర స్తు

శ్రీకృష్ణతులాభారము

నాంది

శా. తానే నాటక సర్వపాత్రధరుఁడై తానే సభాస్తారుఁడై
తానే నాటక కార్యసూత్రవహుఁడై తానే కవిశ్రేష్ఠుఁడై
తానే నాటకమై నిరంతర వినోదంబందు సాత్రాజితీ
ప్రాణేశుం డలరించుఁగాత మిము సంపద్వ్రాతసంధాతయై.

సభాసదులకు విజ్ఞప్తి

ఉ. పావనముత్తరాజుకుల వార్నిధిసోముఁడు సుబ్బారావు స
త్యావిభుకృష్ణు దివ్యచరితంబును వ్రాసెను నాటకంబుగాఁ
గోవిదులార ! దాని సమకూర్చి ప్రదర్శనముం బొనర్చుచో
నేవయిన న్దోసంగు లుదయించిన మమ్ముఁ గృపన్ క్షమింపుడీ.

శ్రీరస్తు:

శ్రీకృష్ణతులాభారము

ప్రథమాంకము

—:o:—

— ♦ ప్రథమరంగము ♦ —

స్థలము—అమరావతీపురోప్రాంతభూమి

(నారదుఁడు హరినామస్మరణపరవశుఁడై నాట్య మొనర్చుచుఁ బ్రవేశించును)

నార—(ఒడ లెఱింగి) ఆహా!

మ. అదిగో నంబరచుంబి భవ్యమణిసౌధాగ్రప్రభాజాల మ
ల్లదిగో దేవనదీప్రభూతలహరీ ప్రాంచత్క్వణత్క్వాణ మ
ల్లదిగో నందనజాత పాదప లతాంతామోదసంభార మ
ల్లదిగో నింద్రపురంబు వెల్గెడు సమందానందనిష్యందియై.

ఎంతత్వరితముగా నరుదెంచితిని. కార్యాంతర్నిమగ్నులకుఁ గాలము పోకడ తెలియదుగదా? ఇంతవరకు హరినామస్మరణావేశంబున నాట్యమాడుచుసోలుచు నొడలెఱుంగక కర్తవ్యమును స్మరింపక సంచరించుచుంటిని. ఇంకఁ ద్వరలో నింద్రుని దర్శింప నున్నవాఁడ. అతఁడు పారిజాతహరణంబువలనఁ దన భార్యకుఁ గలిగిన పరాభవంబున రాజ్యకార్యవిముఖుఁడై యున్నాఁడని వింటిని. ఇయ్యెడ నన్నుఁ గాంచి యతఁ డేమనునో?

ఉ. అంబుజనాభునిం గనెడు వ్యాజమునం జని పారిజాత పు
ష్పం బొకఁడిచ్చి యాతని సభార్యముగాఁ దన పారిజాత వృ
క్షంబును సంగ్రహింపఁ దమకంబునఁ బంపితి నంచు నన్నిరో
ధింబలె నాసురేశ్వరుఁడు దెప్పునో? లేక బహూకరించునో? 2

నాకిట్టి సందియ మేల? అతండు నన్నుంబోలు దేవర్షుల దిరస్కరింపఁబూనునా? జగన్నాటక సూత్రధారుం డగు వాసుదేవుని మాయ తెలియంగకుండునా? కావున నాకీ విషయంబున సంశయ మనవసరము

కాని నాఁటి పారిజాతపుష్పవృత్తాంతంబు దలపోయ సిగ్గువొడము చున్నది. నేనొకటిఁ దలచిన దైవము వేఱొకటిఁ దలఁచుటం జేసి యీ కార్యము తాఱుమాఱయ్యె.

సీ. సరసశోభాప్రతిభావిస్ఫురితాత్ములైన యిం
ద్రోపేంద్రులకు వైర మువ్వతిల్లెఁ
పారిజాతలతాంత పరిమళమ్మునఁ జొక్కి
నిందార్హకృత్యాది మృగ్యమయ్యె
సవరరమాదేవి యైన వైదర్భికిఁ
బరువుగౌరవములోఁ దలవంపులయ్యె
నాత్మేశ్వరానురాగాంధయౌ సత్యక
పజయంబునను మాఱు విజయమయ్యె
తే. గీ. కలహ మొనగూర్ప నాఁకలి తొలఁగెఁ గాని
సాటివారలలో తొంగనూతి మయ్యె
నకట! కలహప్రియత్వమా! వికటలీల
నెట్టి చిట్టల సంఘటియించినావు!

(యోజించి) కానిమ్ము. ఇంతమాత్రమున నారంభించిన కార్యము బరిత్యజింతునా? నా కలహప్రియత్వము సత్యలోకోపకారి గాన మఱలఁ బ్రయత్న మొనర్చెద. శచీదేవిని దుఃఖింపఁజేయు నెపమ్మున శ్రీకృష్ణుండు భార్యావిధేయుఁడుగాక భక్తవిధేయుఁడని నిరూపించెద. సత్యభామకీ మిషచేఁ బ్రియునిపై భక్తిని గల్గు మార్గమ్మును జూపి భక్తురాలిం జేసెద. ఇందులకు సర్వసత్కార్యసహాయుండగు శ్రీమన్నారాయణుండు తోడ్పడుంగాత!

(నిష్క్రమించును.)

—♦ ద్వి తీ య రం గ ము ♦—

స్థలము: అమరావతీ నగరము – శచీదేవి శుద్ధాంతము.

(శచీదేవి నిరలంకృతయై మలినవస్త్రయై చేఁగూర్చుండియుండ, నింద్రుండు కొన్ని కుసుమములఁ జేతంగొని చెంత నొక యాసనమునఁ గూర్చుండియుండును.)

శచి—నాథా! నాదుఃఖంబు కడుంగడు దుర్భరం బగుచున్నది.

ఇంద్రి—దేవీ! సమాశ్వసిల్లుము. సమాశ్వసిల్లుము.

శచి—నాథా! చేయుట చెప్పుటయంత సులభమైనచో మీ యాన నే నెరవేర్ప వెనుదీయుదునా?

ఇంద్రి—ప్రియసీ! అట్లనిన నెట్లు? ఎంతకాల మిట్లు దుఃఖారణ్యమున నిల్లుఁగట్టుకొని కాఁపుర మొనర్చెదవు? నీకంటినీరు నాకాలిబందమై నన్నుఁ గార్యవిముఖునిఁ జేయుచున్నది. లెమ్ము సర్వదుఃఖతిమిరఘ్నం బగు నీ మందహాసచంద్రికను జూపుము. నేనీదినమేని కొలువుకూటమున కేఁగెద.

శచి—నాథా! నేనేమి మిమ్ముఁ బోవలదనిపట్టుకొంటినా? యథేచ్ఛము గాఁబోయి రండు. నాయవస్థకు మీరుదుఃఖింపనేల? కార్యవిముఖులు గానేల?

ఇంద్రి—ప్రేయసీ! నీవిట్లాడఁదగునా? నాకునీపైఁగల ప్రణయ ప్రభావ మెఱుంగవా? పరిభవఝంఝానిలాఘాతంబులఁ బ్రభ్రశ్యమాన జీవ ప్రసూన వగు నిన్ను విడిపోవ నాకుఁగాళ్ళాడునా? ఇవిగో మందార కుసుమంబులు. ఇవిగో హరిచందనపుష్పంబులు ఇవిగోసంతానలతాంతమ్ములు. వీని ధరించి నీదుఃఖమును దొలఁగుము. ఒక్క పారిజాతవృక్షంబు పోయిన నింక దానికి సదృశం బగునట్టివి నాలుగు మన నందనవనమున లేవా? దానికై యింత దుఃఖ మేల?

శచి—ప్రాణేశా! ఎన్ని పర్యాయములు నేను నుడువవలయును? పారిజాత నష్టంబున కేను దుఃఖింపను. నాకయ్యెడ సంభవించిన పరాభవంబునకు దురపిల్లెద. దేన్నైన నోర్వవచ్చుఁగాని పరాభవ మోర్చుట కష్టముగదా!

ఇంద్రి—దేవీ! ఇంకను నీవు దానిని మఱువలేదా? కడచినదానికి వగచుట నినుబోలు శేముషీవతుల లక్షణము గాదుసుమా!

శచి—అవును చేయలేని వారందఱు నిట్లే చెప్పెదరు.

ఉ. ఆమ్మొయి మిమ్ముఁగెల్చి యనురాగముఁ గైకొనినట్టి కృష్ణు మీ తమ్ముఁడు, దేవదేవుఁడు, స్వదారవశుండని సైతుఁగాక, రో ·

పమ్మటి తోడికోడ లగు సత్య యొనర్చిన యప్పరాభవం
బెమ్మెయి సైఁచుదాన హృదయేశ్వర! యింత యెఱుంగ నేరరే!

ఇంద్ర—(స్వగ) తోడికోడండ్రు తగవులన్న దమ్ములసఖ్యంబునకు వేరు పురువులుగదా! (ప్రకా) దేవీ! కొంచెము వేచియుండుము. కాలక్రమంబున నంతయుఁ జక్కఁబడును. ఇట్టి దుఃఖమ్ముల మాన్పఁ గాలభిషగ్వరుఁడే సమర్థుఁడు.

శచి—నాథా! ఏమి మీయౌదార్యమాటలు, వీనిచే (అర్థోక్తిలో)

ఇంద్ర—దేవీ! గురువర్యుఁ డిట్లు వచ్చుచున్నాఁడు.

(బృహస్పతి ప్రవేశింప శచీంద్రులు నమస్కరింతురు.)

బృహ—ఇష్టకామ్యార్థసిద్ధిరస్తు. (ఇంద్రుఁ డాసన మొండు చూప నాసీనుడై) దేవేంద్రా! ఈ దినముగూడఁ గొలువుకూటమునకు రావైతివి సురరాజ విట్లు రాజధర్మంబుల నిర్వర్తింపకుండుట న్యాయమా?

ఇంద్ర—గురూత్తమా! ఏమిచేయు మనియెదరు? నారదముని మూలంబున నిట్టి యిక్కట్టుల పాలైతిని. అతనిఁ బారిజాతసుమంబును ద్వారకకు గొంపోవనీయకున్న నిట్టిచిట్టలు పుట్టియుండవు.

క. కలహప్రియుఁ డని తెలిసియు
జలజాసనసూతి కేను చన విచ్చుటచేఁ
బలవింపవలసి వచ్చెను
కలహప్రియు లాప్తదుఃఖకారకులు గదా!

బృహ—సురేశా? నీవు సామాన్యులబోలె నిట్లాడఁదగునా? నారదుని సురరక్షణాసక్తింగాని, శ్రీకృష్ణుని మహాత్మ్యముంగాని నీవు మఱచితివా?

ఉ. హాటకగర్భసూతికలహప్రియుఁడమ్మ మముం గలంచె నం
చేటికి సర్వముం దెలిసి యిట్లు వచించెదవయ్య! శ్రీజగ
న్నాటక సూత్రధారుఁ డగు నందకుమారుని యాన లేక య
ప్పాటునఁ జీమయైనఁ గఱవంగలదయ్య? సుపర్వనాయకా! 6

ఇంద్రు—అగుగాక! అయిన నారదుఁడీ విషయమున నిర్దోషియగునా!

శచి—గురువర్యా! నారదుఁడు నిర్దోషియైనను నందకుమారుఁడు మమ్మిట్లు బాధింపనేల?

బృహ—ఇంద్రాణీ! ఆ మహామహుని చర్య లెవ్వారికిని వేద్యంబులగునా? ఆ విషయ మెట్లున్నను నతఁడు భక్తవత్సలుండుగాన మనబోటి భక్తుల భక్తికి సంతసింపకపోఁడు.

శచి—గురువర్యా! ఆతఁడు భక్తవత్సలుఁడో, భార్యావత్సలుఁడో మొన్ననే తెలియలేదా! మీరు నిజము గప్పిపుచ్చిన నాకుఁ గన్నులు లేవా? వారికి లోఁగని ధర్మ మెందైన నుండునా?

బృహ—దేవీ! నీ ముఖావేశము నిన్నిట్లాడించుచున్నది. లేనియెడ నీకు నామాటల యథార్థము తెలియకుండునా?

(నారద వీణానాదము వినబడ)

ఇంద్రు—గురూత్తమా! ఆ వీణానాదము నాలకింపుఁడు; నారదుఁడు వచ్చుచున్నట్లున్నది.

బృహ—(విని) అవును! ఆ వచ్చునది, నారదుఁడే.

శచి—గురువర్యా! ఆతఁడు మఱల నేమి తెచ్చిపెట్టునోకదా!

బృహ—భయపడకుఁడు, సురేశా! ఎదు రేఁగి యర్ఘ్యపాద్యాదు లొసంగుము.

(నారదుఁడు ప్రవేశింప నింద్రుఁ డర్ఘ్యపాద్యాదు లొసంగి నమస్కరింప హస్తమెత్తి)

నార—సీ. స్వస్త్యస్తు సర్వ గీర్వాణ క్షమాభార
భరణ మానిత భుజాపరణ! నీకు
శ్రీరస్తు శరణాగతారాతి సంఘాత
సంపాలనవ్రతాచరణ! నీకు
విజయోస్తు పృథులదోర్వీర్య గర్వోపేత
దైత్యవిధ్వంసనాచరణ! నీకు
మహనీయతాస్తు భామామణీమానస
హరణైక చారుతాభరణ! నీకు

తే. గీ. వివిధవిభవోస్తు సర్వదిగ్విజయ ! నీకు
సర్వశుభమస్తు శాశ్వతైశ్వర్య ! నీకు
సతతహర్షోస్తు లోకప్రశస్త ! నీకు
బహుళభోగోస్తు స్వర్లోకపాల ! నీకు

ఇంద్ర—మునీంద్రా ! మీయాశీర్వచనము ఫలించుగాక ! ఈ యాసనమలంకరింపుడు.

నార—(ఆసీనుండై యంత శచీదేవి నమస్కరింపఁ 'కల్యాణమస్తు' అని దీవించి) దేవేంద్రా! నేఁ డేల యీసమయమున మీ సభా భవనము మూయబడియున్నది? మఱియు మీ దంపతుల ముఖంబున విన్నఁదనంబు దోఁచుచున్నది, దీనికి గారణము దెలుపఁదగిన వినగోరెద.

ఇంద్ర—నారదా ! ఇందులకుగారణము నీ వెఱుంగనిదియా? ఇదంతయు నీనిర్హేతుక జాయమాన కృపాకటాక్ష ఫలమే సుమా !

శచి—మునీంద్ర ! ఇందులకుఁ గారణము మీమనస్సు మీకుఁ దెలుపుచుండుట లేదా ? కన్ను బొడిచి కన్నీటికి గారణమేమని యడిగిన మే మేమని చెప్పగలము ?

నార—ఏమేమీ? మీదుఃఖమునకు నేనా కారణభూతుఁడను?

ఇంద్ర—నారదా ! మాగ్రహచారవశంబునఁ గాఁబోలు సురోపకారివవు సురాపకారివైతివి.

సీ. కనకపు నహంకారంబు మాయింపఁ
బురుషోత్తముని వేఁడఁబోవునాఁడు
బలిదాన వౌద్ధత్యపరిహార మొనరింప
నబ్జనేత్రునికడ కరుగునాఁడు
కంసనృశంసు విధ్వంసంబుఁ గావింప
మామనోహరు బతిమాలునాఁడు

తారక దైత్య సంహారంబుఁ జేయుంగ
శంకరు ప్రార్థన సలుపునాఁడు

తే. గీ. తోడునీడఁగ జెలఁగి మాదుఃఖ మార్చి
నట్టియుపకారి నీయెడ నహితుఁబోలెఁ
కృష్ణు మాపైకిఁ బురిగొల్పి యిట్లు మమ్ముఁ
గష్టములపాలు సేయు టే కార్యమయ్య?

శచి—సురజ్యేష్టసూనుండవై సురేంద్రునకును సురజనశరణ్యుం డగు నుపేంద్రునకును సంతతకలహములఁ గల్పించి వేడుకఁజూచుట కుమిఁ బాడియా?

నార—శచీంద్రులారా! నేనేమి, మీకుంగాని సురలకుఁగాని యుప కార మొనర్చు టేమి? నాకలహప్రియతకుమును సతతంబు మీ కుపకార మొనర్చుటకే కదా వినియోగించుచుందును.

ఇంద్ర—నారదా! నీ మొన్నటిచర్యయు మా కుపకార మొనర్చు నందువా యేమి?

నార—నిస్సంశయముగా దైవవిధులు సర్వదా శుభంకరములు. అల్ప జ్ఞుల మగు మన కవి ప్రస్తుత మపకారములుఁగా దోఁచినను బర్యవసానంబున నయ్యవి యుపకారంబు లని రూఢియగు. ఏమయినను నిందునాదోష మేమున్నది?

ఉ. కారణకారణుం డగుచుఁ గర్మసధిః సతతంబు లోకసం
చారము నేలుచుండు సిరివల్లభుఁ డొక్కఁడె కాన నన్నుబోల్
కారణమాత్రు లెట్టు లపకార మొనర్పఁగలార లంచు బృం
దారకనాథ! నుంతయయిన న్మది నెంచక పల్కఁజెల్లునే?

బృహ—నారదా! వీరి కా విషయమును గురించి చెప్పుచుంటిని, వీరి దుఃఖ మిట్లు వీరి మాటాడ బ్రేరించినది పోనిమ్ము.

నార—గురుశేఖరా! దుఃఖార్తులైనంత, ధర్మాధర్మ విచక్షణత వదల వచ్చునా? సురేంద్రా నీకెందుల కీ దుఃఖము? సర్వచరాచర

సృష్టిస్థితిలయకారకుండగు చక్రపాణి గెలువనైతి ననియా? లేక సర్వేశ్వరునకుఁ బారిజాతవిటపంబును గోల్పోయితిననియా?

ఇంద్ర—కాదు కాదు అందులకు నేఁ జింతింప, నా కొఱకుఁగూడ నేఁ జింతింప.

ఉ. నందకుమారు సంగరమునం గెలువంగను లేదటంచు నే
వందురఁ బారిజాతవిటపంబును గోల్పడినాఁడనంచుఁ జిం
తం దపియింప, గాని నిరతంబు శచీరమణీమనోవ్యథా!
గ్ని దిలకింపనోపక సుంత్వము వీడెద నయ్య నారదా! 10

నార—ఓహో! ఇదియా నీదుఃఖమునకుఁ గారణము అర్ధాంగివంత పతిపంచుకొనుట సహజమే కదా! ఇంద్రాణీ! నీ దుఃఖము బోవు మార్గమెయ్యది? తెలియఁ జేయుము. నేఁటినుండియు నిర్నిద్రుండనై దాని సాఫల్యమునకై పాటువడియెద.

శచి—(స్వగ) అక్కటా! ఇంతకుముందొనర్చినది చాలక కాఁబోలు మఱల యత్నించెద ననుచున్నాఁడీ నారదుఁడు! ఇతఁడు మఱల గృష్ణుని మాపైకిఁ దెచ్చునేమో కదా! ఏమి సేయుదును!

నార—ఇంద్రాణీ! ఏమూరకున్నావు? నను బోలు నసమర్థులఁ గార్యాచరణమునకు నియోగించుట యాత్మోపద్రవహేతువగుననియా! భయపడకుము ఈ పర్యాయము నాకు జయము తప్పదు.

బృహ—శచీదేవి! తెలుపుము నారదుఁడఘటనఘటనాసమర్థుఁడు!

ఇంద్ర—దేవీ! నన్నుఁ దెలియఁజేయు మనెదవా?

శచి—మునీంద్రా! మీరు దానినెరుంగరా? వినవడిగితిరిగాన దెల్పెద.

మ. అలనాఁ డాత్మమనోహర ప్రణయగర్వాంధీకృతస్వాంతయై
తలవంపుల్ కడు నాకుఁ గూరిచిన సత్యాదేవి భంగంబు వీ
నులు చల్లంబడ విన్నదాక, వనమందుం బారిజాతంబు క
న్నులు చల్లంబడఁ గన్నదాక నెటు సంతోషింతు నో నారదా!

నార—శచీదేవి! నీకు హర్షప్రదంబగు మార్గంబు దెలిసికొంటి, ఇంక దత్సఫలతకై యుపక్రమించెద.

బృహ—నారదా నీకీ కార్యాచరణంబున దైవము తోడగుఁ గాక!

నార—గురూత్తమా! నాకీవిషయంబునఁ దప్పక వాసుదేవుఁడు సాయపడునని తోచుచున్నది. ఏలయన.

ఉ. అక్కమలాక్షుఁ డాత్మతరలాక్షులఁ దక్కినవారికంటెఁ ద
న్నెక్కుడు ప్రేమఁజూచు నని యెల్లరముందఱ మత్తయై
నిక్కుచునుండు సత్య కిఁక నిర్జరబోధక! గర్వభంగమే
నిక్కువ మంచు నమ్ము మిల నిక్కడువారలు పొక్కుదురే!

బృహ—తథాస్తు,

ఇంద్రి—నారదా! ఈకార్యంబుఁ జక్కపెట్టి మా యాజన్మాంతకృతజ్ఞత కాస్పదంబ వగుము.

శచి—దేవర్షిచంద్రా! ఈ కార్యంబు సఫలమొనర్చి పారిజాతాపహరణంబునఁ గళంకితంబగు నామనంబును, శ్రీకృష్ణుభక్తివాత్సల్యంబును విశదీకరింపుము.

నార—దేవీ! అట్లే యొనర్చెద నమ్ముము పాకశాసనా! ఇంక నాకు సెలవా?

ఇంద్రి—నారదా! పోయిరమ్ము, నీయుద్యమమును మేమిచ్చటనుండి వీక్షించుచు జయప్రదంబైనంత మాయానందము నుచితరీతి బ్రకటించెదము.

నార—అట్లే యొనర్పుము. శచీదేవీ! సురగురూ! నేఁ బోయివచ్చెద

(నారదుఁడు నిష్క్రమింప)

బృహ—దేవీ! ఇఁకనీ దుఃఖము మానుము. నీమనోరథంబులీడేరు.

శచి—(నవ్వుచు) గురుతల్లజా! మీ యాశీర్వచన ప్రభావంబున నట్లే యగుగాక!

ఇంద్ర—దేవీ! ఎన్నాళ్ళకు సెలవుగా నీ మందహాస చంద్రిక మఱలఁ గాంచు భాగ్యమబ్బెను ఇక నీ వంత యంతమొందెఁగదా! నే నింక నేఁడు సభాభవనమున కేఁగవచ్చునా!

శచి—నాథా! పోయి శీఘ్రముగ రండు.

ఇంద్రు—గురుచంద్రా! రండు. సభాభవనమున కేఁగుదము.

(ఇంద్ర బృహస్పతులు నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

—:o:—

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణతులాభారము

ద్వితీయాంకము

—♦ ప్రథమరంగము ♦—

స్థలము: ద్వారకా పురోప్రాంత భూమి]

[నారదుఁడు గాన మొనర్చుచుఁ ప్రవేశించును.]

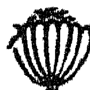
ఈ పారిజాత లతాంతామోదము నే ద్వారకఁ జేరితినని తెల్ప కయే తెల్పుచున్నది. (దృష్టి సారించి) అదిగో సాత్రాజితీ ప్రమదా వనము. అందు శ్రీకృష్ణుం డెప్పటివలె సత్యాదేవింగూడి విహార మొనర్చుచుండును. సత్వర మేఁగి వారి దర్శించి కార్యసాఫల్యంబున కంకురార్పణ మొనర్చెద (కొంతనడిచి) శ్రీకృష్ణుని డాయుకొలది కార్య మెట్లు పరిణమించునో యని నామనంబు తహతహ పడుచున్నది. ఆ సత్యభామావిధేయుండు నా సత్యభామా గర్వాపహరణోద్యమంబునకు సహకారియగునా? (యోచించి) ఇటునాబోఁట్లకు శంకింప నగునా! ఆశ్రితవత్సలుండు భక్తుల సన్మనోరథంబు లీడేర్చకుండునా? ఆర్య గర్వాపహరణుండు సత్యాదేవిగర్వ మడంపకుండునా! కావున నిర్భయ ముగానేగిపూర్వమాలోచించిన విధంబున నాచరించెద. (కొంతనడిచి) సత్యాదేవి ప్రాణేశ్వరు సంపూర్ణానురాగంబు తనయెడల గలదని చీటి మాటికిఁ దన సవత్నులలోఁ దగవులాడుచుండు. ఈ దిన మట్టి కలహ

మొకటి సమకూరెగా సరియే లేనిచో నేనేయేదో విధమున వొక్కటి గల్పించెద. కలహకల్పనము నాకు వెన్నతోఁబెట్టిన విద్యగదా! తర్వాత నాసత్యాదేవికిఁ బుణ్యకవ్రత ముపదేశించి పారిజాతవృక్షంబును, వాసుదేవుని దానంబుగాఁ బరిగ్రహించి సత్యభామను రుక్మిణింబోలె భక్తురాలిఁగా నొనర్చెద. శచీదేవి కానందంబుఁ జేకూర్చెద. నామనోభీష్టంబు నెరవేర్చుకొనియెద. దేవా! నందనందనాఁ నిన్ను నమ్మినవారి కేమి కొఱత!

సీ. దుర్వాసునస్త్రంబుఁ ద్రుంపగా నిను వేడు
నంబరీషున కెట్టి యార్తి గలిగె?
జనకు బాధలనుండి మనుపఁగా నిన్నుఁ గొల్చు
ప్రహ్లాదునకు నెట్టిబాధ గలిగె?
దుర్వాసుని బారిఁ దొలగింప నిన్నెన్ను
ద్రుపదపుత్రిక కెట్టి దొసఁగు గలిగెఁ
మొసలిమోమునుండి ప్రోవఁగా నిన్నెంచు
నిభరాజునకు నెట్టి యెగ్గు గలిగె?

తే. గీ. వారు వీరననేల నీ భక్తతతికి
నార్తరక్షణ! నీవుండఁ నార్తిగలదె?
శిష్టపోషణ! నీవుండ జింతగలదె?
భక్తవత్సల! నీవుండ భయము గలదె?

(నిష్క్రమించును)

ద్వితీయ రంగము

—:o:—

స్థలము—ద్వారకాపుర ప్రాంతోద్యాన వనము

సత్యభామాకృష్ణులు ద్యానవనవిహార మొనర్చుచుందురు.

నళినియు వసంతకుసుమ జేటియొక్క ప్రక్క నిలిచియుందురు.

కృష్ణు—సత్యా! ఈ యుద్యానవనలక్ష్మి శృంగార మెందులకో నీకు దెలియునా?

తే. గీ. ప్రాదళంబను మలినాంబరంబు వదలి
తలిరుటాకుల చెంగావి వలువ గట్టి
కుసుమములఁ దాల్చి మాధవుకూర్మిఁ గోరు
నువవనేందిర నిక్కంబ యుత్పలాక్షి!

సత్య—ప్రాణప్రియా! ఇది స్త్రీజనసహజవ్యాపారముకదా! మనోహరుల ప్రేమ గడించుటకు మాకందరకు శృంగారమే కదా మూలధనము!

కృష్ణు—ప్రేయసీ! అవును. ప్రేమ సురాపాన మెట్టివారలనైన నిట్టి యాట లాడింపకుండునా?

సత్య—మనోవల్లభా! ఆప్రేమయే లేకున్న నీలోకమే పాడుగదా! నీ ప్రణయమేకదా నాకీలోకమును వాసయోగ్యముగా నొనర్చుచున్నది. ఈ ప్రణయము మహిమ నిర్వర్ణనీయము.

తే. గీ. సారసంసారభవన సంస్థాపనంబు
మానసికదుఃఖముల మాన్పు మచ్చుమందు
కొలువఁగారాని తఱుఁగని వెలకురాని
ప్రేమతోడుత సరిసాటి యేమిగలదు!

కృష్ణు—(స్వగ) భక్తియని నీ కెరుకపడని దొండు గలదు నారదుఁడు నీకు శీఘ్రముగా దాని నెఱిగించును లెమ్ము.

సత్య—నాథా! ఏల ప్రత్యుత్తర మీయకున్నారు? హృదయేశ్వరు ప్రేమార్ణోరాశిం దలమునుక లందుచుండు నీరజనేత్రలకు వాంఛ నీయ మొండు కలదనియా? అట్లయిన మీ ప్రేమ నా ప్రేమ వలె సమగ్రమైనది కాదు. అక్కటా! ఇది నిజమేనా?

కృష్ణు—ప్రేయసీ! నిన్నందఱకంటె నెక్కుడుగాఁ బ్రేమింతు ననుట కీ పారిజాత వృక్షము సాక్ష్యముగాదా? ఇంకను నిట్టి వనేకములు నాకు నీ యెడఁగల నిస్తుల ప్రేమంబును సూచించుచుండ లేదా? ఎన్నిసారు లీవిషయముం గూర్చి నుడువవలయును?

సత్య—నాథా! ఇట్టివార్త లెన్నిపర్యాయములు విన్నను వింతులకు వెగటగునా? చూడుండు. మీరు నాపైఁ బ్రేమగలిగి యున్నంత వరకు లోకమంతయు నాకుఁ బ్రేమమయముగా నున్నది. ఈ ప్రేమప్రభావం బనివార్యంబు, దీనికిలొంగని దెందును గన్పట్టదు,

సీ. భ్రమరంబు భ్రమరికి సుమరసంబును జూపి
        త్రాగించి శేషంబు త్రాఁగుచుండు
మృగము మృగినిఁ జేరి శృంగంబుతో గీరి
        స్పర్శనసుఖముఁ గన్పఱచుచుండు
కరినోటఁ గరిణి పంకజ రేణుగంధిల
        నీరంబుఁ గరముతో నించుచుండు
హంసంబు హంసికి నర్ధభుక్తము లగు
        బిసకాండములఁ దిన నొసగుచుండు

తే. గీ. శుకము శుకకాంత కాత్మ చంచువునఁ దెచ్చి
        మావిఫలముల మెసవంగ మరపుచుండు
నౌర! ప్రేమమాహాత్మ్యమే మనగవచ్చుఁ
        జీవరాశి నెల్ల వశీకరించె.

కృష్ణ—బేలా! ఇదంతయు వసంతఋతు లక్షణంబు గాదా?

సత్య—నాధా! దేని లక్షణమైనను నాకెంతయు దర్శనీయంబుగా నున్నది. వీనికన్నిటికిట్టి మధురాగమును గలిపిన మహానుభావుఁ డెవఁడో?

కృష్ణ—సీ. వల్లరులకు విటప ప్రసారంబు బో
ధన మొనర్చిన యుపాధ్యాయుఁ డెవఁడో?
కాంతల కనురూపకాంతులఁ గన మోహ
ముపదేశ మొసఁగిన యొజ్జఁ యెవఁడో?
చంద్రకాంతములకుఁ జంద్రదర్శనమున
హాసింపఁ గలిపిన గురుఁ డెవండో?
కంజంబులకు భానుకరపరామర్శబో
ధంబు నేర్పిన బోధకు డెవండో?

తే. గీ. యీసమస్త చరాచరాధ్యాపకుండె
నీవు చూపిన కాముకీనిచయములకుఁ
గూడ వలపును గలిపినవాఁ డఁటంచుఁ
దెలియఁగా నేర వైతివే? జలజనయన?

సత్య—ప్రాణేశా! తెలియక కాదు. మీనోటినుండి వినఁ గుతూహల పడియట్లడిగితిని. అదిగో! ఆబాల కురంగమును జూడుఁడు ఆటలచే డస్సి పాదపచ్ఛాయ విశ్రాంతిఁ జెందుచు నొక కురంగి గాంచి దానితోఁ జెలిలాటంబునకుఁ జొచ్చినది. ఎంత తెలి లేనిది?

కృష్ణ—ప్రేయసీ! దీని కచ్చెరు వంద నేల?

ఆ. వె. ఏణివెంట నంటు నేణంబు మాధ్యంబు
దూఱ నేల? మెట్టి ధీరునకును
వెలఁది వేఁగుచుక్కఁ దిలకించినంతనే
తెలివి తెల్లవాఱదే? లతాంగి!

మఱియు దీనికి దృష్టాంతముగా—[అర్ధోక్తిలో]

[వసంతకుఁడు నళినిని దనతోడ వనవిహార మొనర్ప రమ్మని సైఁగజేసి తిరస్కృతిఁ గాంచి యెండ దెబ్బ కొట్టయు నాఁకలి యెత్తుటయు చూచించు వికృతాకినయ మొనర్చి కృష్ణుని దగ్గతి]

వసం—వయస్యా! వయస్యా నీవీభామతోడి సరసల్లాపముల నాట పాటల నామాటయే మఱచినట్లున్నది. కడుపు మలమల మాడుచున్నది. ఇఁక మజ్జనభోజనాదు లొనర్తుము రమ్ము.

కృష్ణు—వయస్యా! నీ కప్పుడే యాఁకలి యెత్తుచున్నాదా?

వసం—ఆటలాడువారి కాఁకలి తెలియునా? ఎంత ప్రొద్దెక్కినదో చూడుము.

కృష్ణు—(చూచి) అవును, రాగిగా నుండిన లోకబాంధవుఁడుగూడ విరాగియయ్యె ప్రేయసీ! ఇంక నీమందిరమున కేగుదమా? నావయస్యు డాఁకలి కోర్వలేకున్నాఁడట!

సత్య—మీ వయస్యున కాఁకలి యెత్తని క్షణ ముండునా? అయిన మీ కిష్టమైన నంతఃపురము కేఁగుదము రండు.

సత్యాకృష్ణులు ముందును నళినీవసంతులు వెనుకను నడచుచుండ జాంబవతీ మిత్రవిందా సమేతయై రుక్మిణీ ప్రవేశించును. అందరును శ్రీకృష్ణునకు మోఁకరించి నమస్కరింప)

కృష్ణు—కళ్యాణమస్తు, భీమరాజపుత్రి! ఏటి కిట్లు సపత్నులతోడ విచ్చేసితివి?

రుక్మి—(చెలికత్తెలతో లేచి) నాథా! కార్యార్థినినై వచ్చితిని. నా దొక మనవి కలదు. చిత్తగింపవలయు.

కృష్ణు—వైదర్భి! తెలియఁజేయుము అట్లే కావించెద.

[సత్య కోపఘూర్ణితనేత్రయై వెనుకకుఁ దిరిగి నిలుచును నారదుఁడు మెల్లగా ప్రవేసించి యొక పార్శ్వమున నిలచి]

నార—మంచి సమయమునకే వచ్చితిని. ఈ సత్యభామా ముఖమునఁ గలహాంధకారోదయమ్మునకు మున్ముందు దోఁచు సంజ కెంజాయ గన్పట్టుచున్నది. ఎందులకో ఇందుండి వినియెదఁగాక!

రుక్మి—ఉ. నందకుమార! పుట్టినదినం బని నేఁ డతివైభవంబుగా
బందుగుల న్సపత్నులను బ్రాహ్మణులంబిలిపించి విందొన
ర్పం దలకొంటి; నాకిహపరంబుల దిక్కగుమీరు సత్యతో
నందుల కేఁగుదెంచి ముదమందఁగఁజేసి యనుగ్రహింపుడీ.

వసం—భళీ! నాకీదినమున రెండుచోట్ల పప్పుదప్పళములు. ఎచ్చటి కని పోవుదును?

కృష్ణు—(నవ్వుచు) సత్యా! మీయక్క ప్రార్థనను వింటివికదా! అట్లొనర్తుమా?

సత్య—నాథా! నేఁడు మీ పట్టమహిషికి బుట్టినదినమైన, నాకు మెట్టినదినము. అందులకై విందొనర్ప సర్వప్రయత్నము లొనర్చి యున్నదాన, నళినీ! ఈ దినము గోవిందునకు విందొనర్ప నే నాజ్ఞ యిడలేదా?

నళి—అవునమ్మా! ఈ దినము మీ యత్తగారింటికి వచ్చిన శుభ దినముగదా!

నార—(స్వగ) ఆహా! సత్యాదేవికిఁ దగినదాసియే లభించినది.

మిత్ర—సత్యాదేవీ! ఇంతకు మున్నెప్పుడు నీ వీదినము మెట్టిన దినమని చెప్పక యుంటివేమి?

సత్య—నే నెప్పుడు చెప్పిన నన్నడుగువారెవరు?

రుక్మి—సోదరీ! మెట్టినదినమున విందొనర్చువారు గలరా?

సత్య—ఆహా! జరిగిన నన్ని దినములు విందొనర్పగూడదా?

జాంబ—సాత్రాజితీదేవీ! అట్లని వెన్నెలగోడుగుఁ బట్టువారుందురా!

కృష్ణు—(జాంబవతిని వారించి) సత్యా! అయిన నీయిష్ట మేమి?

సత్య—నాయభీష్టమేమని వేరుగా నన్నడుగవలయునా? క్షణము క్రింద మీరు నామందిరమునకు వచ్చెదమని బయలుదేఱలేదా! సరే! కానిండు. మీ కెవ్వరిగృహ మేఁగి విందారగింప నిష్టమో మీరే నిర్ణయించుకొనుఁడు నన్నడుగనేల?

కృష్ణ—(స్వగ) సత్య కిప్పుడే కోపమువచ్చె కానిమ్మిది యెంతయు
నారదకార్యమున కనుకూల మగుఁగదా!

మ. అరవిందేక్షణ సత్యభామ పటు మోహాంధీకృతస్వాంతయై
మరలన్ రుక్మిణితోడి పంతమునకై మర్యాద పోనాడి ని
ష్ఠుర వాక్యంబుల నాడఁ జొచ్చె నిఁక నీజోకం బరా కూనకీ
తరుణంబం దెఱిఁగింతు మన్మహిత భక్తత్రాణపారీణతన్. 8

ముందీవిధమున నుడివెదఁగాక! (ప్రకా) వైదర్భి! వింటివిగదా
నీచెలియలి ప్రత్యుత్తరము! ఇంక నన్నేమి సేయుమనియెదవు?

రుక్మి—దేవ! నేను మీకుఁ గర్తవ్యము బోధించునంత దాననా?

మ. జలజాతేక్షణ సర్వకాముదునిగా సర్వజ్ఞుగా వి
జ్ఞులసంఖ్యేయులు సర్వకాలముల నుద్ఘోషించునో, మీకు నేఁ
దెలుపంజాలుదునయ్య కార్యమును ధాత్రి న్నన్నుఁబోల్గ్రుడ్డివా
రలకౌనా కనులిచ్చువారలకు మార్గంబుం బ్రదర్శింపఁగన్. 9

జాంబ—నాథా! మీరు రుక్మిణీదేవి ప్రార్థన వినకమున్న దాని నోడ
గూర్తు మనలేదా?

కృష్ణ—వైదర్భీ! సత్య యిష్టపడిన నాయాటంకం బేమియులేదు.
సత్యనడుగుము.

నార—(స్వగ) తానమాడఁబోయిన తీర్థ మెదురయ్యె. ఇఁక నా
కార్యము జయప్రదమగు. సత్య తన ప్రాణములనైన నిచ్చుఁ
గాని (శ్రీ) కృష్ణుని ప్రాపు నీయదుగదా!

మిత్ర—నాథా! మేము సత్యనేల యడుగవలయును? మీరు సత్యను
వలె మమ్ములఁ బెండ్లాడలేదా? మీయెడ సత్యభామకున్నంత
చనవు మాకు లేదా?

ఉ. ధవుఁ డగు నిన్ను వేఁడిన నెదం గల కోర్కులనెల్ల దీర్తు వం
చవుర! తలంచి భీమసుత యాత్మ మనోరథ నుగ్గడింపఁగా
సవతిని వేఁడు మంచుఁ బలుసారులు బల్కెద వేమి న్యాయమో
సవతి యొసంగునా ధవుఁ డొసంగని వేఁడుక ప్రాణవల్లభా! 10

జాంబ—ప్రాణేశా! మీ రనుదినము సత్యయింటనే బందిగా నుందురు గదా! అట్టిచో నా పుట్టినదినములం దైన మా గృహములకు రాఁగూడదా?

మ. సతియొక్కర్తుక జేపట్టుకొని సంసారంబుఁ గావింప ని
శ్చితచిత్తుండవయేని, యే మొగముతో శీతాంశుబింబాస్యల
న్సతులం గైకొన సాహసించితివొ? యే చందంబున న్వారినా
తతసౌఖ్యాంబుధిఁ దేల్ప నెంచితివొ? నాథా! సుంత యోజింపవే! 11

రుక్మి—నెచ్చెలులారా! నాథు నాడకుడు దోసము సుఁడీ, (సత్యాభామదండ కేఁగి) చెల్లెలా! నేఁడుమాత్రము ప్రాణేశ్వరుని నాయింటికి రానిచ్చి నలుగురు బంధువులలో నా పరువు నిల్పుము. నీకా జన్మాంత మిందులకుఁ గృతజ్ఞురాలనై యుండెద! నీవు 'సరే' యనిన నాతఁడు మాయాహ్వాన మంగీకరించును.

సత్య—రుక్మిణి! ఇదేటి బేలతనము? నీ ప్రేమచే నీ సపర్యలచే నాథుని యనుగ్రహము సంపాదించి నీ మనోరథంబుల నెఱవేర్చుకొనవలయుఁగాని పరుల ప్రార్థనలచేఁ బతిని స్వాధీను జేసికొనఁ దలంచువారుందురా? సపత్నులు మంచివారైన ధన మిప్పింతురు, ధాన్యమిప్పింతురు. కాని చన విప్పింతురా? దేనినైన నితరులతోఁ బంచుకొనెదరు. కాని భర్తృప్రణయమును బంచుకొనెదరా? ఇంక నీ మాటలుమాని వెడలిపొమ్ము.

రుక్మి—సత్యా! నీవనుదిన మనుభవించు సౌఖ్యము మే మొకపూట యనుభవించిన నీకు లోపమగునా?

సత్య—బేలా! ప్రాణేశ్వరుప్రణయ మెంతయైనా వెక్కసమగునా?

క. ధనధాన్యాదికములఁ గని
తనిసినఁ దనియుదురుగాని తరళాక్షులు భ
ర్తనురాగామృతరస సే
వనమున నెప్పుడైనఁ దనియువారలు గలరే? 12

మిత్ర—సత్యా! ఇది నీకాలమని ముందు నేనుశలాకయక మాటాడకుము ఎన్నటికిని గాలమొక్కరీతిగా నుండదుసుమా!

జాంబ—సత్యా! మాకందరకుఁ బ్రాణేశునుండి వియోగముఁగల్పించి నీవేమి బావుకొనియెదవు? నీవుమాత్రము రుక్మిణిని వేడుకొను కాలము రాకుండునా?

చ. వనరుహనేత్రమోహము నవారిగఁ గాంచియు నిట్లు దాసితోఁ
దసివిని జెందనేరక సుఖంబును నాకని నీదు బందిగాఁ
బొనరుప నెంతు వీవు నను బోణిరో! భక్తికి మూట నస్టియా
నను జన వాక్యమీయెడ యథార్థముగా నగునేమొ చూడుమా!

రుక్మి—నెచ్చెలులారా! ఊరకుండుడు. సత్య నెత్తిపొడుచుటమాని వేడ్కలొనరింతము రండు.

సత్య—నాథా! ఈసూఁడుపులుల నాపైకి రేఁపివినోదముఁ జూచుచుండెద రేమి?

శా. ఈలోలాక్షులు నీప్రియోక్తుల నన్నీలీల నెన్నేని నిం
దాలాపంబులనాడుచుండ నెడమాటాడంగ మోమోడి, కిం
కైనం గదలింపకుండ నగుచుం గ్రీగంట వీక్షించుచుం
జాలుంజాలుఁ బ్రశంసనీయమగు నీచాతుర్యమాత్మేశ్వరా. 14

మీరీతూష్ణీభావము వదలకున్న నేనిందుండను.
(పోఁబోవుచుండఁ గృష్ణుఁడు వెన్నాడి తోడితెచ్చి)

వసం—(జనాంతికముగా) నే నెన్నియో తెలివిమాలినపనులొనర్చితిఁ గాని నామిత్రునివలె నెనిమిదిమంది భార్యల మాత్రము కట్టుకొననైతి. అట్లేయొనర్చిన నాయవస్థ యెట్లుండియుండునో?

కృష్ణ—సత్యా! ఈ స్వల్పవిషయమున నింత పట్టుదలయేల? ఇంత తర్కమేల?

ఉ. ఎన్నఁడు వేఁడరాని వనజేక్షణ రుక్మిణి వచ్చి నిన్ను నుర్
నన్నును నేఁడు పుట్టిన దినం బని యెంతయుఁ బ్రేమతోడ, మ్రొ

ష్టాన్నము లారగింప స్వగృహంబునకు న్దయసేయ వేడుచోఁ
గన్నడ సేయఁబూనెదవు కంజదళాక్షి! యిదేటి న్యాయమే?

నార—(జనాం) ప్రణయాంధులకు న్యాయాన్యాయ వివేచనబుద్ధి యెక్కడిది.

కృష్ణ—ప్రేయసీ! నీవెప్పుడు వైదర్భిశుద్ధాంతముల‌ఁ జూడలేదుకదా, నేఁడు చూచెదవుగాని రమ్ము నీ యంతఃపురమునకును దానికిని దారతమ్య మెఱుకపడును. (చేఁ బట్టుకొనఁ సత్యవిదలించి)

సత్య—ఈ యిచ్చకముల నాముందఱ నాడకుము. నీ కంత కోరికగా నున్నఁబోయి చూడుము. నలినీ, మన కేల యీ గొడవ? రావే మన యింటికిఁ బోవుదము. (పోఁబోవ)

కృష్ణ—(స్వగ) ఓహో శ్రుతిమించి రాగమునఁబడుచున్న దే (ప్రకా) సత్యా, నిలువుము నిలువుము. వసంతకా, ఈ విషయమున నీ యభిప్రాయ మేమి?

వసం—(స్వగ) ఆహా, పాపాలకెల్ల భైరవుండ నేనొక్కడ నున్నాఁడ నని దీని నా మెడకుఁ జుట్ట నావయస్యుఁడు యోచించినట్లున్నది కానిమ్ము ఇప్పు డేవక్షము బూనినను నాకొంపపైకి వచ్చును సతీపతుల వాదముల మధ్యవర్తిత్వము కరము విపత్కరము. కావున మౌనమే నాకు సర్వార్థసాధనము.

సత్య—ధూర్తబ్రాహ్మణా, పలుకవేమి, నీకీ చెవు డెన్నినాళ్ళనుండి?

రుక్మి—బ్రాహ్మణోత్తమా, న్యాయానుగుణంబుగఁ బ్రత్యుత్తరమిమ్ము

వసం—(స్వగ) అక్కటా, ఈ బెడఁద తప్పునట్లు లేదే? ఏమొనర్తు?

సత్య— ఏ యింకను నెమరువేయుచున్నావు? చెప్పెదవా. లేదా?

కృష్ణ—వయస్యా. ఏమిది నీకుశాగ్రబుద్ధికి మించిన విషయమగునా•

వసం—ఈతకు మించిన లోతుఁగూడా నుండునా? ఇదే చెప్పుచున్నాను. వయస్యా, రుక్మిణీదేవి యింటికి (సత్యభామ. ఆ, యని యుఱిమి

చూడ) సత్యాదేవియింటికి, (జాంబవతి బెదరింప) రెండు చోట్లకుఁ బోయి విందొనర్చుట బాగు.

కృష్ణు—వయస్యా! ఎంతమంచి తీర్పరి వోయి! నీబోటి భోజనప్రియు నకుఁ దగినట్లు పలికితివి.

సత్య—మూర్ఖుడా! ఎవరింటికో యొకరియింటి కని స్పష్టముగా జెప్ప రాదా?

వసం—మీాయింటికే, కాదు, కాదు. రుక్మిణీదేవి యింటకే కాదు. కాదు మీా యింటికే. ఏమో నామతి చెడిపోయినది. నన్నడుగకుఁడు!

సత్య—నాథా! ఈతఁడు మోమోటముచే తబ్బిబ్బు పడుచున్నాఁడు. ఈతని యభిప్రాయము మాత్రము మీారు నా యింటికి రావ లయుననియే. రండు చేపట్టి (లాగుచో)

జాంబ—రుక్మిణీదేవీ! రమ్ము రమ్ము. సత్యభామావిధేయుఁ డేమి యిత రుల ప్రార్థనల కీయకొనుట యేమి? వారికి సత్యాదేవి తిట్లు, తన్నులు మన పూజలు పురస్కారములకంటె వేయి మడుఁగులు కామ్యంబులు, సవ్యంబులు మగవార లంద, టింతేకదా!

ఉ. అన్నులమిన్న లెంతయు నయమ్ము భయమ్ముఁ దులింగలింపఁ జే
సన్నల నెల్లకాల ముపచారములం బొనరించి పెద్దగా
నెన్నికొలంది ప్రాణవిభు లెల్లిడముఁ బచరించుచుం ద్రిసీ!
తన్నెడుకాలు ముద్దుగొనుతద్జ్ఞులు పో లలితాంగి ! పూరుషుల్!

వసం—(జనాం) నిజము. నిజము. ఇందులకు నా వయస్యుని చరిత్రయే తార్కాణము.

సత్య—జాంబవతీ! రసికపర్యుల చర్యలు భల్లూకపుత్రి కెఱుకఁపడునా!

తే. గీ. తాన్ వలవని సతి మహాదరముకంటెఁ
దాను వలచిన సతి కాలితన్నె మేలు

తాను వలవనిసతి ఘన స్తవముకంటెఁ
దాను వలచిన సతి ప్రల్లదమ్మె ప్రియము. 17

కావున నాథునకుఁ జక్కట్లు దిద్దక నీ దారి నీవు పొమ్మురా! నాథా! రమ్ము (పోఁబోవుచుండ)

రుక్మి—(మోకరించి పాదములఁ బట్టి) భక్తవత్సలా! మీ భక్తురాలి ప్రార్థన మంగీకరింపరా?

ఉ. నమ్మినవారల న్నిరసన మ్మొనరింప రఁటంచు నమ్మి ని
త్యమ్ముఁ ద్వదీయ మంగళపదమ్ముల నెమ్మదిఁ గొల్చుచుంటి న
న్నిమ్మెయి సర్వబంధుజన బృందము మ్రోలఁ బరాభవింప న్యా
యమ్మె శుభావహమ్మె, ప్రణయమ్మె, యశమ్మె, త్రిలోకనాయకా!

నార—నాకిదే యదను (గాన మొనర్చుచుఁ బ్రవేశింప)

కృష్ణ—దేవేరులారా! అదుగో నారదుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు. రండు ఎదురేగి నమస్కరింతము (భార్యలతోఁగూడ నమస్కరింప)

నార—ఇష్టకామ్యార్థ సిద్ధిరస్తు.

కృష్ణ—నారదమునీంద్రా! మీ రాకవలన మా గృహంబు పావనమయ్యె మఱియు మంచి సమయముననే వచ్చితిరి, నా కొక ధర్మసంశయ మిప్పుడు కలిగినది.

క. పెట్టిన దిన మని సత్యయుఁ
బుట్టిన దిన మనుచు భీష్మపుత్రియు నన్ని
ప్పట్టునఁ బిలుతురు విందున;
కెట్టియెడల నెచటి కేఁగ హితవో చెపుమా! 19

సత్య—నాథా! ఆలుమగల తగవుల నన్యులా దీర్చువారు? మీరు నన్ను రట్టడిపెట్టఁదలఁచినటు లున్నది. నేఁ బోయెద, మీరు వచ్చిన నాతోడ (రండు పోఁబోవుచో)

కృష్ణ—లేని-చో?

సత్య—పోండు మీ యిష్టము వచ్చినట్లు. నన్నొల్లనివాఁడు నాకేల?
(నళిని కచ్చటనుండ సైగఁజేసి నిష్క్రమించును)

కృష్ణు—సత్యా! పోయెదవా? కానిమ్ము నారదా! ఏ మనియెదవు?

నార—దేవా! నీవు ధర్మకర్తవు, ధర్మభర్తవు, ధర్మభోక్తవు. నీ కా నేను ధర్మసంశయము దీర్చువాఁడను!

క. జరిగినది, జరుగనున్నది,
జరిగెడునది నీ వెఱుంగఁ జాలియు, నన్ని
త్తఱి నీ యాఱమఱఁ దీర్పఁగ
దఱచి యడుగు టెల్ల నీదు దయచేతఁగదా!

కృష్ణు—నారదా! అడిగిన నుడువఁగూడదా? సత్యప్రేమ మగణ్యము. రుక్మిణిభక్తి యనన్యము నాకు వీ రిద్దఱ నెవతె ప్రార్థన మంగీకరింపవలయునో తోఁపకున్నది.

నార—భక్తవత్సలా! భక్తజనావనాసక్తుండవై యవతారంబుఁ దాల్చిన మీకు నీ తరుణమునఁ గరణీయమును నేను దెలుపవలయునా?

కృష్ణు—అగుఁగాక! వైదర్భి! నీ యింటికే పోవుదము రమ్ము.

రుక్మి—నాథా! సంతసమయ్యె. మిమ్ము నమ్మినవారలకు వేఱగునా?

జాంబ—(స్వగ) ఈ శృంగభంగము తరువాత సత్యమోముఁ జూచిన నేట్లుండునో!

కృష్ణు—నారదా! మా కతిథివిగా రమ్ము. దేవేరులారా! ఇఁకఁ బోవుదమా! (నిష్క్రమింతురు)

రుక్మి—నాథా! ఇటు. ఇటు.

వసం—అక్కటా! ఈ దిన మేదో ప్రళయము కానున్నది నాకొంప మీఁదికి రాకుండఁ గోటిదండములు. (నిష్క్రమించును.)

నళి—కానిమ్ము. ఈ సంగతి సత్రాజితీదేవికిఁ దెల్పివీరి పనిఁ బట్టించెద. (నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

—♦ తృతీయ రంగము ♦—

స్థలము – సత్యభామ శుద్ధాంతము

(సత్యభామ సెజ్జపై మసలుచు శయనించియుండఁ నలిని విసరుచుండును)

సత్య—నలినీ; నా ప్రాణప్రియుండు నా ప్రేమ మగణ్యమని యెఱిం గియు రుక్మిణి భక్తురాలని యామానిని ప్రార్థన కీయకొనియెనా? ఇంక నాకుఁదిక్కెవ్వరు?

నలి—దేవీ? మీరిట్లధైర్యపడకుఁడు విధిలేక మీ మనోహరుం డా తన్వంగి గృహంబున కేగెఁగాని మక్కువచేతఁ గాదు.

సత్య—నలినీ! నీ మాట నెట్లు విశ్వసింతునే? నా ప్రాణేశ్వరుఁడే రుక్మిణి భక్తికి సంతసించి యాలతాంగికి వశుఁడయ్యెనుగదా? సఖీ! దీనినిబట్టిచూడ నాకా రుక్మిణిమార్గమే పతిప్రణయంబు నిల్పుకొన నుత్తమమార్గ మగునేమో యని సంశయ మొదవు చున్నది.

ఉ. మ్రొక్కెడువారి చేవిడిచి మొట్టెడు వారినె ప్రాణవల్లభుల్
మక్కువఁ జూతురనుమాటను నమ్మవి విశ్వసించి నే
నక్కరణిం జరింప వితయయ్యెను నాజతనంబు లెల్ల; నిం
కెక్కడి ప్రాణనాథుఁ డిఁక నెక్కడి సౌఖ్యము నాకుఁ నెచ్చెలీ!

నలి—దేవీ! భయపడకుము శ్రీకృష్ణుఁ డెప్పటికిని సత్యభామా విధే యుండు గాకుండఁడు.

సత్య—నలినీ! నేఁటిచర్యజూడ సత్యభామా విధేయుఁడనియే తెల్ల మయ్యె.

నలి—దేవీ! ఒక ముహూర్తకాల మోపిక చిక్కఁబట్టి యుండుము. ఎవరిమాట నిజమో తెలియును.

సత్య—చెలీ! ఒకవేళ శ్రీకృష్ణుఁ డిటు వచ్చిన వచ్చుఁగాక! వచ్చి యచ్చిక బుచ్చిక నాలుగు మాటలాడి బేల నగు నన్ను వలలో వైచుకొనుఁగాక! అంతమాత్రానజగడాల చిలి నారదునికంట

బడిన నా పరిభవము లోకమంతయు వ్యాపింపకుండునా! శచీ దేవ్యాదులకు సంతసముఁ గొల్పకుండునా!

నలి—దేవీ! నీ పరిభవములే నీ విపుల విజయసౌధారోహణమ్ములకు సోపానమ్ములుగదా! మొన్నటి పారిజాతలతాంతవృత్తాంతమ్ము విస్మరించితివా?

సత్య—దాని నెట్లు విస్మరింతునే? అయిన నిట్టి పరాభవంబులు ప్రాణాంతకము లగుచున్నవే. ఈ ప్రేమమాహాత్మ్య మేమో గాని శ్రీకృష్ణుం డొరులయెడ నిసుమంత యనురాగముఁ జూపి నను నాప్రాణములు లేచిపోవునట్లుండు. నిలువు నీరైపోవు నట్లుండు. ఇట్టియెడ నే మహానుభావురాలైన శ్రీకృష్ణు చుదేక ప్రణయాబద్ధమనస్కుఁజేయు వశీకరణమంత్ర ముపదేసించిన నాకు సుఖవిచ్ఛిత్తి లేకుండ గాలముఁ బుచ్చ సాధ్యమగుఁగదా?

నలి—దేవీ! దైవ మట్లే యనుగ్రహించును. లెమ్ము, లేచి యింకనైన భోజన మొనర్పుము.

సత్య—నలినీ! నీ కేల యీ భ్రాంతి? శ్రీకృష్ణుని మఱలఁ జూడనిది నా కాహారము మ్రింగుడుపడునా? కావున నా ప్రసక్తి వదలుము.

(నారదుఁడు దూరమున గాన మొనర్చుచుఁ బ్రవేశింప)

నలి—దేవీ! ఆ తగవులమారి తాపసి యిట్లు వచ్చుచున్నట్లున్నది. రానిత్తునా!

సత్య—దేవర్షుల వారించుట శ్రేయస్కరమగునా? రానిమ్ము. విశేషములఁ గనుగొందము.

(నారదుఁడు ప్రవేశింపఁ సత్యభామలేచి నమస్కరించును.)

నార—భర్తృప్రణయసిద్ధిరస్తు.

సత్య—మునీంద్రా! దారితప్పి యిట్లు వచ్చినట్లున్నదే?

నార—కల్యాణీ! అట్లనెదవేల! దారిఁ జూచుకొనియే యిట్లువచ్చితిని.

సత్య—భక్తాగ్రగణ్య యగు రుక్మిణి గృహంబు మీబోంట్ల కుచితా

వాసము కాని మాబోంట్లయిండ్లకు వచ్చినఁ బాపము సంశ
వింపకుండునా?

నార—సాత్రాజితీ దేవి? ఇంతక్రిందటి నాతీర్పా నీకీ యాగ్రహముఁ
గన్పించినది? బేలా! నే నెందులకై యట్లు పలికితినో తెలిసి
కొనలేవా? నేను నీ శ్రేయస్కామినిగానా? పారిజాతలతాంత
వృత్తాంతమునైన స్మరింపవా?

సత్య—మునీంద్రా ఆ వృత్తాంతంబు స్మరింపకేమి? అయిన, దానికి
దీనికి సామ్య మెద్ది?

నార—స్వల్పవరాభవవ్యాజంబున నీకు మహాప్రమదంబుఁ గూర్చుట.
సరే పోనిమ్ము. నేను నీ కపకార మొనర్చితి నని తలంచెదవేని
నీకు వలసిన యుపకార మొనర్చెద నడుగుము.

నళి—(చెవిలో) నెచ్చెలీ! ఇంద్రాఁక నీవు కాంక్షించిన యుపదేశ
మందుట కిదే సమయము.

సత్య—ఆర్యా! నిక్కువముగా నొనర్చెదరా? ఒనర్చెదరన్న నా
దుఃఖ మంతయు మాయమగు.

నార—నాచేనైన నందులకు సందియమా? అయిన నీబోంట్లకు నే
నేమి యుపకార మొనర్పగలను? నీబోంట్లకు దుఃఖముగూడ
నుండనోపునా?

సీ. సూర్యాన్వయాంభోధి శుభ్రాంశుఁడైన స
త్రాజిత్తునింట నుద్భవము గాంచి
సౌందర్యసౌశీల్య సౌభాగ్యవతులలో
రూపరేఖాదుల నేపుమీఱి
జపతపోనుష్ఠాన సంధానమున నైన
జిక్కని శ్రీకృష్ణుని జెట్టఁబట్టి
సేవ లందుటె కాని సేవించు టెఱుఁగని
సీమంతినులచేత సేవలంది

తే. గీ. ధన్యురాండ్రను నెల్లర ధన్య వయ్యు
నెవ్వ డానందవారాశిఁ దొప్పదోఁగ
అన్యకాంతల కై వడి హాయి వీడి
వేల! నీ కేల యీ లీల జాలి దూల. 22

భద్రా! నీ కేమి తక్కువని నా సాయ మాకాంక్షించెదవు?

సత్య—ఆర్యా! మీరు చెప్పిన వెన్ని యున్నను నేమి ప్రయోజనము? కుసుమకోమలుల జీవకుసుమములకుఁ బ్రణయమే గదా వృంతము.

శా. ఈ నారీమణు లీ మహాధనము లీ సేలావిశేషంబు లీ
నానాలంకృతు లీనవాంబరము లీ నవ్యాగ్రహర్మ్యంబు లో
మానిగ్రామణి! ప్రాణవల్లభుని ప్రేమంబొందు లేకున్న చో
నానందాంబుధి నోలలార్పగలవా? యజ్ఞాతవ్రాత్యులన్. 23

నార—కల్యాణీ! శ్రీకృష్ణుండు నీకు నిరంతరము విధేయుఁ డయి యుండ నీ కా విషయమునఁ జింత యేల?

సత్య—మునీంద్రా! అం దెంత యాథార్థ్యమున్నదో మీరు నాలుగు గడియలక్రింద గాంచితిరిగదా! బహువల్లభుఁడగు శ్రీకృష్ణుం జెట్టబడినది మొద లనేకవిధములు నతని ప్రణయమ్మునకు, నాదరణమ్మునకు నేకాస్పదగాఁ బయత్నించి భగ్నమనోరథ నైతిని వేల యన?

క. ధనధాన్యాధికముల ధవుఁ
డొనగూరిచి మఱలఁ గొనిన నోర్వఁగవచ్చుఁ
మనసిచ్చి మఱలఁ గైకొన
మననగునే మానవతికి హానివ రేణ్యా. 24

నార—అమ్మాయీ! అది నిక్కువమే?

సత్య—ఋషిచంద్రా! నామనోహరుచర్యలు మీకు విదితంబులు గదా! నాకును గోవిందునకు నిందువలనఁ గలహమ్ము లెక్కుడగు చున్నవి. నాకై దయయుంచి యేదైన నొక వ్రతమునో మంత్రమునో తంత్రమునో సెలవిచ్చి శ్రీకృష్ణు సత్యభామాధీన

విధేయుఁగా నొవర్చి పుణ్యము కట్టుకొనుడు. ఇదియు మీరు నా కొనర్పవలసిన యుపకారము.

నార—(స్వగ) ఆహా! ప్రేమ యెంత స్వార్థలాభకాంక్షి? ఇఁక నా పన్నుగడ సఫలము గానున్నది.

సత్య—ఆర్యా! ఏ మూరకుండెదరు? మీకిది సాధ్యము కాకుండునా?

నార—సాధ్యము కా కేమి? వినుము పూర్వము శచి, గౌరి; అరుంధతి మున్నగు నారీమణు లొనర్చిన వ్రతరాజం బొందుకలదు. దానిని బుణ్యకవ్రతమనియు! నిష్టపతిసిద్ధివ్రతమనియు వ్యవహరింతురు. దాని నాచరించు సతీమతల్లులు ధనోపేతలై, పుత్రవతులై సతులలో వఱిగొఱ వెలుంగక యనితరసులభైక సుఖాస్పద లగుదురు.

సత్య—ఇట్టిదియు నా కవశ్య మాచరణీయంబు దాని విధానముం దెలియఁ జేయుఁడు.

నార—సావధానచిత్తవై యాకర్ణింపుము. ఒక శుభదినంబునఁ బ్రాతః కాలమున సభర్తృకంబుగాఁ బుణ్యనదీతోయంబుల స్నాన మాడి సర్వాలంకృతవై వ్రత మొనరించి పేరంటాండ్ర బూజించి వ్రతోద్యాపనక్రియావేళను—

మత్తకో. శాంతచిత్తు విశిష్టవంశజు సజ్జనీనచరిత్రు వే
దాంతశాస్త్రవిశారదున్ శుచియైన తాపసపుంగవుం
గాంతరో! పిలపించి వానికిఁ గాంచనాదుల నిచ్చి, నీ
కాంతు దానమొసంగు మంతనె కామితం బొనగూడెడుం.

సత్య—మునీంద్రా! ఏమేమి! భర్తృదానమా? బాగు, బాగు!

ఉ. వ్రతము లొనర్చుకాలమున వారిరుహాస్యలు శక్తియుక్తిమై
క్షితిసురకోటికిం మణీవిశేషధనాంబర ధాన్యవాహన
ప్రతతుల దాన మిచ్చిన శుభం బని యిత్తురుగాని, యెవ్వరేన్
బతులను నిత్తురయ్య, మునినాథ! వ్రతాచరణాభిలాషమై?

నార—గోలా! భీతిల్లకుము. ఈ దానము నామ మాత్రమేసుమీ! దానమిచ్చిన భర్తను బ్రతిగ్రహీతకు భర్తయంత బరువగు ధనముగాని, ధనములేకున్న ధనేతరముగాని తూచియిచ్చి పతిని మరల గ్రహింపవచ్చు. నీయొద్ద కృష్ణునెత్తు ధనముగాని యితర పదార్థములుగాని లేనప్పుడే నీవు భర్తృదానమన్న నేను దీయవలయు.

సత్య—మునీంద్రా! భర్తృదాన మన్న నింతమాత్రమే యగునా? ఏమో యని భయపడితిని. ఇంతియైనఁ దప్పక యొసర్చెద. ధనములకు నాకేమికొఱతి? శ్రీకృష్ణుఁ డెందరెందరు రాజులనో జయించి నాకుఁ దెచ్చియిచ్చిన ధనంబులు లేవా? దినమునకు రెండు బారువుల బంగార మొసంగుచుండు నా తండ్రి యిచ్చిన శమంతకమణి నాదండ లేదా!

నార—ఉండవచ్చునుగాని వానితోఁ గృష్ణుఁ దులఁదూచవచ్చునో లేదో యంత యోజించి ప్రారంభింపవలెనుసుమా. పిదపఁ బశ్చాత్తాప పడి ప్రయోజనము లేదు.

సత్య—మునీంద్రా! నే నీ వ్రతమును జయప్రదముగా నొసర్చిన రుక్మిణ్యాదులగతి దుర్గతి యగుననియా ఇట్లు నన్ను భయపెట్టఁ జొచ్చెదవు? నాదగ్గఱనుండు ధనములో నొక్క కృష్ణునేకాదు, కోటికృష్ణులఁ దూచనచ్చును. అంత స్వల్పధనము నొరుల కిచ్చిననాకుఁ జిన్నతనమగుఁ గాన నాసర్వస్వమును నొసంగెద! మీ రుపదేశించిన వ్రతమువలన శ్రీకృష్ణుఁడనుధనమెల్ల నాకు వశీకృతము కానుండ నాకితరధనంబులేల?

నార—(స్వగ) ఏమీ మూఢవిశ్వాసము! సమగ్రజ్ఞానంబునుంబోలె సంపూర్ణమగు నజ్ఞానంబును నిర్వృతిహేతువగుగదా! (ప్రకా) దేవి! కృష్ణుని బరువు ధనముగాని, ధనేతరముగాని ముందిచ్చి తర్వాత నీయిష్టప్రకార మొనర్పవచ్చును. అయిన శ్రీకృష్ణునితోడఁ బారిజాతంబుగూడ నీయవలయు.

సత్య—అట్లే యిచ్చెదను. శ్రీకృష్ణుండు నాపాలిటి పారిజాత మగుచుండ నాకా తుచ్ఛపారిజాతవృక్షం బేల? ఈప్రశంస వదలి యింక దీనికి శుభదిన మెప్పుడో సెలవిండు.

నార—కల్యాణీ! రేపే శుభదినము అయిన నీభర్తను దాన మెవ్వరికీయఁదలఁచితివి? అతఁడు నేను నుడివిన లక్షణము లన్నియు గలవాఁడుగా నుండవలయును. మీఁదుమిక్కిలి దేవర్షిగాని బ్రహ్మర్షిగాని యైన మఱియు మంచిది.

సత్య—మునీంద్రా! సర్వలక్షణసమన్వితులును దేవర్షి పుంగవులును నగు మీరుండ నేనన్యుల కిత్తునా? మీరే నాభర్తృదానమును బ్రతిగ్రహించి నన్ననుగ్రహింపవలయును.

నార—కల్యాణీ! ఈ దానపరిగ్రహణంబున నే ధన్యులలో ధన్యుఁడనయ్యెద.

సత్య—నేనును ధన్యురాండ్రలో ధన్యనయ్యెదఁగదా!

నార—నిస్సందేహముగా, అయిన నీప్రాణేశ్వరుఁడిందుల కియకొనునో లేదో? అతని యంగీకారమునకై యింకఁ బ్రయత్నింపవలయు.

నలి—దేవా! ఆ ముకుందుఁడిందువచ్చిన నా నెచ్చెలి కదెంతపని?

నార—ఇదే ఇప్పుడె యిచ్చటికి వచ్చుచుండును. సత్యాదేవీ! తర్వాత నంతయు నీ చేతులలో నున్నది.

సత్య—మునిసత్తమా! ఆవిషయమున మీరావంతయు సంశయింపకుఁడు. నామనోహరు నిందులకు దప్పక యొప్పించెద. రేపు ప్రాతఃకాలమున మీరువచ్చి వ్రతమును జేయింపవలయును.

నార—భద్రా! వ్రతవిధానమును మీ పురోహితుఁ డెఱింగినవాఁడు. అతఁడే దానిని జేయించును. నేను వ్రతమును దిలకింప వచ్చెదను ఇఁక నే బోవచ్చునా?

సత్య—అట్లేపోయిరండు. రేపుదయముమాత్రము తప్పక రావలయును.

నార—తప్పక వచ్చెద. ఆ విషయమై సందియపడకుము, (నిష్క్ర—)

సత్యా—నలినీ! నాయదృష్టమున నీవిధాత్ృనందనుఁ డరుదెంచి నే వలచిన వరమును వాక్రుచ్చె. ఇఁక నట్లాచరించి కృతార్థత గాంచెద. (నగలఁ గొన్నిఁటిఁదీసి) ఈనగల భద్రమొనర్పుము. కోపగృహమున కేగి కోపవేషముఁ దాల్చెద. అబలలకు వీరాధివీరులనేని లోఁబరుచుకొన సమర్థములగు సాధనములు కోపాశ్రువులేగదా !

నలి—దేవి! ఇందులకు మీ చరిత్రమే తార్కాణము.

సత్యా—నలినీ! నీవు ద్వారముకడ కేఁగి వాసుదేవుఁడుగాని, యతని వయస్యుఁడుగాని వచ్చిన గొంతకాలము లోపలికి రానీయక బెట్టుసేయుము.

నలి—తప్పక యట్లేయొనర్చెద.

సత్యా—ఇకఁ బోవుదము రమ్ము.

(ఇద్దరు చెరియొక వైపున నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

—♦ తృతీయరంగము ♦—

స్థలము : ద్వారకాపురి రాజవీధి.

(శ్రీకృష్ణుఁడు వడివడిగా ముందు నడచుచుండ వసంతకుఁడు మెల్ల మెల్ల వెళ్ళుచుండును. నలినీ యొకవంకఁ గాచలి గాచుచుండును.)

వసం—(నడువలేక నడుచుచుఁ దేలుచు, రోఁజుచు బొట్టఁ దడివి కొనుచు) వయస్యా? వయస్యా! కొంచెము మెల్లగా నడువవోయి. నాకుఁ గాళ్ళు పడిపోవుచున్నవి. రుక్మిణీదేవి పెట్టిన బూరెలు, గారెలు, నాకడుపులోఁ జేరి కోలాహల మొనర్చుచున్నవి.

కృష్ణు—వసంతకా! ఈవేళాకోళపు మాటలు మాని వడివడిగారమ్ము సత్య నా దర్శనమునకై యెంత పరితపించుచున్నదో? నన్నెంత కఠినహృదయుఁడని దూరుచున్నదో?

వసం—ఆ సత్యాదేవి నీకై పరితపింపనేల? "ఇష్టమైన రమ్ము" లేక పోయినఁ బొమ్ము' అని చెప్పి మొత్తినకాలు దించక వెడలి పోయెఁగదా!

కృష్ణ—వయస్యా! అట్లనిన నావెంటనే రమ్మని సత్యయర్థము సుమా!

వసం—పొమ్మన్న రమ్మనియా యర్థము? ఏమీ యీ విపరీత వ్యాఖ్యానము?

కృష్ణ—ఇట్టి విపరీతవ్యాఖ్యానమే కాముకులు కామినుల పల్కుల కొనర్పవలయు.

వసం—అట్లయిన వారి హృదయముఁ గనిపెట్టుట కష్టమే

కృష్ణ—అందులకు సందియమా?

చ. ప్రమదలఁగూడి చూడఁగనె వారిమనోగతు లెల్లఁ దేట తె
ల్లముగ స్ఫురించె నంచును దలంతురు పో మగవారలార! స
త్యముఁ గనుగొన్న నెంత రసికాగ్రణికైనను నారికేళపా
కముగద! కామినీహృదయ కావ్యరసగ్రహణంబు నెచ్చెలీ! 27

వసం—ఓహో! చాల విచిత్రమే.

కృష్ణ—అదిగో చూడుము. ద్వారమున నుండునది నలినిగదా నేననుకొనునట్లు సత్య దీనిని మనకు లోనికిఁ బ్రవేశము గలుగకుండఁ గావలి పెట్టియున్నట్లున్నది?

వసం—అట్లయినఁ గష్టము వచ్చినదే అయిన వయస్యా! రుక్మిణీదేవి గృహమున కేఁగినంత నీసాత్రాజితికింత తామసమేల? అంతతో నీప్రేమ మంతమయ్యె నని తలంచినట్లున్నదే?

కృష్ణ—వయస్యా! ప్రేమగలవారి భ్రాంతులకు బలిష్ఠకారణములు వలయునా?

మ. వనజాతాంబకుఁ డెల్ల కాముక మనోవప్రంబులం దర్థిమై
ననురాగద్రవిణంబు దాఁచి విచికిత్సాఖ్య ప్రతీహారిఁ ద

ధ్ధనరక్షార్థము నిల్పఁగా నతఁడు మిథ్యాసాధ్వసాక్రందన
ధ్వనుల న్జేయు సదా హితాహిత విభక్తజ్ఞానశూన్యాత్ముఁడై.

కానిమ్ము ఈ సత్యయాట లన్నియు నింకొకదినమే లెమ్ము.

వసం—ఇది నిజమేని నీవును నేనును గృతార్థులమే.

కృష్ణు—అట్లే యగు అయినను బ్రస్తుత కర్తవ్య మేమి? సత్యను జేరు టెట్లు?

వసం—వయస్యా! నిన్నుఁబోలు దక్షిణనాయకునికి దెలియని యెత్తు లున్నవా?

కృష్ణు—నే నేఁగిన నలిని మఱియు బిగింపుఁ జూపు నేమో? నీవు ముం దరిగి నాకుఁ బ్రవేశము లభ్యమగున ట్లొనర్పుము.

వసం—అ దెంత? అవలీలఁగాఁ జేసి వచ్చెద నిందే యుండుము.

(కృష్ణుఁ డెడముగా నుండును. వసంతకుఁడు నలిని కైపునకుఁ బోవుచో)

నలి—(స్వగ) అదుగో! కృష్ణులవారినీడ వసంతయ్య వచ్చుచున్నాడు. మా దేవి యాజ్ఞాపించినట్లు వారించెదఁగాక! (వసంతకుఁడు తల వంచుకొని లోని కేఁగఁబోవుచో నడ్డమువచ్చి) వసంతయ్యా! ఏమిది? కన్నులు మూసికొని పోవుచున్నావు. నిల్వుము నిల్వుము.

వసం—ఓసి దాసీ! ఏమి కండకావరమే! నాబోటి బ్రాహ్మణ శేఖరు నడ్డగించెదవు?

నలి—నిన్నును నీవయస్యుని లోనికి రానీయవలదని మా దేవియాజ్ఞ.

వసం—నావయస్యుఁ డిక్కడికి వచ్చినఁగదా!

నలి—ఏమయ్యా! అట్లనెదవు? నీవయస్యుఁడు నీ వెనువెంట లేఁడా?

వసం—ఉన్నాడో లేఁడో నీకుఁ గనవడుటలేదా? ఇంతకు కన్ను లున్నవే? నావయస్యుఁ డింకఁ దన్ను దైవమువలెఁ గన్నుల నద్దికొనుచు నడుగులకు మడుఁగు లొత్తుచుఁ బూజించు రుక్మిణీ దేవి యింటనే యుండును. కలహప్రియ యగు మీ దేవి మొగము గూడఁ జూడఁడులే.

నలి—ఏ మేమి! ఇది నిజమగునా!

వసం—నిజముగాకున్న నీతో నెకసక్కెము లాడవచ్చితిననుకొంటివా!

నలి—అట్లయిన నీవార్త మా దేవి కెఱిఁగించివచ్చెద. ఇందుండుము.

(నలిని తత్తరపాటున నిష్క్రమింపఁ గృష్ణుఁడు వసంతకుని చూచి)

కృష్ణు—వసంతకా! బాగుబాగు! ఎక్కడ నేర్చితివోయీ యీ టక్కరి తనము!

వసం—వయస్యా! ఇదంతయు నీతోడి సహవాసఫలమే.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) వయస్యా! చాలుఁజాలు రమ్ము, మనమును లోనికేగుదము.

వసం—వయస్యా! అట్లే యొనర్తుముగాని యొకమాటఁ జెప్పెదఁ గోపగింపవుగదా!

కృష్ణు—వసంతకా! నీమాటలకు నాకు గోపము వచ్చునా? ఏమది?

వసం—(శ్రీకృష్ణుని చెవిలో) ఈసారి సాత్రాజితీదేవి కోపము దీర్చునపుడు కాళ్ళవైపునఁగాక తలవైపున నిలువుము.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) వసంతకా! ఇఁక నీవేళాకోళము మాని రమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

—• పంచమరంగము •—

స్థలము : సత్యభామ కోపగృహము

(సత్యభామ నగలం దాల్చక మలినవస్త్రముం గట్టి ముసుగువైచికొని పరుండి యుండును. నళిని సంభ్రమముగాఁ బ్రవేశించి)

నళి—దేవీ! దేవీ! లెండు. నేఁడు మొదలు మీహృదయేశ్వరుఁడు, రుక్మిణీదేవి మందిరముననే యుండునట.

సత్య—(చివాలున లేచి) ఏమీ ఛీ ఎవరేనీకీవార్త చెప్పినది?

నళి—వసంతయ్య దేవీ!

సత్య—ఛీ! ఛీ! నే నీవార్త నమ్మజాలనే శ్రీకృష్ణుఁడేమి? నన్నిట్లు లెక తేరకు విడనాడుటేమి? ఇది యాబ్రాహ్మణ బ్రువుని స్వకపోలకల్పనమే! నారదమునీశ్వరుఁ డతఁ డిందు వచ్చునన లేదా?

(వసంతక సహితుఁడై శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రవేశించి సత్యభామ కన్నులు మూయ)

సత్య—ఎవరిది? (చేతులు దడివి కృష్ణుఁడని గుర్తించి చేతులు విదలించి కొని) నాదగ్గఱకు రాకుము. ఎడముగాఁ బోయి పెడమొగముగా నిలుచును.)

కృష్ణ—సత్యా! నాప్రేమనైజము బాగుగా నెఱింగియు నీ వింత మాత్రమునకుఁ గోపింపఁవచ్చునా? చూడుము,

ఉ. అన్నులమిన్న! భీమసుతఁ బార్థనఁ ద్రోయగలేక యొట్టులో
కన్నులు మూసికొంచుఁ దమకంబును జిక్కఁగఁబట్టి భీతి పై
కొన్నటు లొండురెండు మెతుకు ల్దిని నీవిరహానలంబు నీ
విన్నఁదనంబుఁ బాప నతివేగమ వచ్చితి నాదరింపవే! 29

నావైపునకు దృష్టిపఱిపరించి పలవులొలుకు నీ చిలుకపలుకుల నాయలజడి మాన్పుము. (దండకేఁగ దూరముబోవ) ఒక్కసారి ప్రసన్నావలోకనంబుల నావంకఁ దేరిచూడుము.

అ. వె. అంతుపొంతులేని యనురాగవారాశి
దాఁటు నావు మార్గదర్శకములు
గాఁ జరించు నీదు కంటిరెక్కల దాఁచ
దిక్కు తెలియు టెట్లు టెక్కులాఁడి? 40

వసం—బహువల్లభత్వము నా పగవానికైనను వలదుసుమా. (నలిని తోడ నెడముగాఁ బోయి నిలుచును)

కృష్ణు—సత్యా! మనోవాక్కాయ కర్మంబుల నిన్నుఁదక్క నే నన్య కామినులఁ గామించువాఁడనా? మెఱమెచ్చులను వారినించుక గారవముతో జూచెదఁ గాక! నిక్కవముగా నిన్నే ప్రేమించు వాఁడ నని మఱచితివా!

సత్య—కుటిలజనవిరోధీ! ఈ నయగారపుఁ బల్కులు నీ తెచ్చికోలు వలపులు నీకు వెన్నతోఁ బెట్టిన విద్యలుగదా!

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియుం గుఱుఁచు దైవము బంధువు మిత్రుఁడున్నతో
వల్లభుఁ డొక్కఁడే యని సపర్యలఁ బ్రేముడిఁ జేయుచుండు న
న్నెల్లరుఁ జూఁచుచుండ నటు తెల్లిదముం బచరించి యుఁతంబో
కల్లరిఁ జేయ వచ్చితివె? యాత్మసతీ ప్రణయైక వంచకా! 31

కృష్ణు—నీవు నన్నెఱుఁగనట్లు పల్కెద వేల? నేను నీదాసుండను గానా? దాసులపై కోపము దండముతో సరి. ఇదిగో నీకు మ్రొక్కెద నన్ననుగ్రహింపుము.

(దండ కేఁగి మోకరింపఁబోవ)

సత్య—దూర ముండుము చాలుఁజాలు, నీమృషోక్తులు, నిన్ను నీ దాస్యమును నమ్మి చెడితిని.

మ. ఇఁక నేగిచినగీటు దాట నని యెన్నోసార్లు నాదండ ని
చ్చకముల్ నచ్చఁగఁ బల్కి పల్కి తుద కాచందాన స్వస్త్రీలలో
నెకసక్కెంబుల పాలుచేసి యిటు రానేలా? యొకేసారి ను
త్తుక ఖండించి సపత్నులం గలిసి సంతోషింపఁగా రాదొకో! 32

కృష్ణు—ప్రేయసీ! ఇట్టికఠినోక్తులు నాయెడ దగునా? ఇంకనైన నీ ప్రణయ కోపంబు వదలి నీవు సుఖించి నన్ను సుఖింపఁ జేయుము. ఈ వసంతర్తువున నిట్టి ప్రణయకోపము ప్రాణాంతక మగు. అదే యా గవాక్షమార్గమునఁ జూడుము.

తే. గీ. ప్రణయకోపమ్ము విడకున్నఁ బ్రాణహాని
తథ్యమని దంపతులకు మాధవుఁడు దెలుపఁ
బత్రముల సుమాక్షరముల వ్రాసికట్టెఁ
బాదపోపశాఖల నూవె ప్రకటనములు. 22

(చిబుకము నిమురబోయి విదల్పఁబడి) ప్రేయసీ! ఇంకను నీ మాధ్యమేనా? నామాట విని, తర్వాత...

సత్య—నీమాట వినియే నే నీయవస్థకు వచ్చితిని. ఇంక నన్ను విడిచి పోయి నిన్ను భక్తితోఁ గొల్చు పడతుల నమ్మించి గొంతు గోయుము. నీ కింక నా ప్రేమ మెందులకు? [చెవుల వ్రేళ్ళుంచు కొనును]

కృష్ణు—ప్రియా! ఇంతపఱకు నే నప్పుడప్పుడు చూచుచున్న యుదాసీనతకుఁ గారణము లేకపోలేదు. నాకు నీయందలి ప్రేమ మగణ్యము, అనిర్వాచ్యము. అఖండము. (సత్యభామ సంశయము సూచించును] ఇందులకు నాయంతరాత్మయే సాక్షి. వలపులు హృదయైక సాక్షికమ్ములు, గాన నే నింతకంటె నేమి నుడువఁ గలను?

సత్య—నీచర్యలో—

కృష్ణు—నాచర్య లన్నియు నాకు నీయెడగల ప్రేమకు సూచకములే?

సత్య—అవునవును. నన్నుఁ దిరస్కరించుటగూడ నీ ప్రేమకు సూచకమే యగునా?

కృష్ణు—నిస్సంకోచముగా, ఆ సంతోష మభ్యుదయమున కాలవాలము గదా! ఈ రహస్యముం గనుంగొని నీకు నేనుంబోలె నన్నెడప్పుడు సహస్రులం దనువునట్లు నటించి యసంతుష్టిఁ గలిగించి

నిజంగా నీచేత వరముల నడిగించుకొని సంతసనుందఁ దలఁచుచుందు. నిన్ను సంతసపెట్టఁ దలఁచుచుందు.

మ. నిరతంబున్ భవదీయకింకరుఁడనై నే నున్న నీవంతతోఁ
బరితృప్తింగని నన్నుఁ గేవరములం బ్రార్థింప వేమో యుఁటం
చరవిందాక్షి! సపత్నులం దనిపి నీ కందం దసంతుష్టిఁ జే
కురఁగా జేసి వరంబు లీఁదలఁతు సంకోచంబుఁ బోనాడుమా?

సత్య—(దండ కరగి) నాథా! ఇది విశ్వసనీయమా? నిక్కమమా?

కృష్ణు—బేలా! నిక్కమము గాకేమి? పారిజాతలతాంతవృత్తాంత మించుక స్మరింపుము. వలసిన సతి కోరినవరము లొసఁగి సతిని దనిపి తాను దనియుట పతిధర్మము గాదా!

సత్య—అయిన మీరు నాచే వరముల నడిగించుకొనుటకా యిట్లొనర్చునది;

కృష్ణు—సత్యా! అంతనమ్మకము లేకున్న నివ్వొకవర మడిగి పరీక్షింపరాదా?

సత్య—(స్వగ) ఇఁక నారదుఁ డాడినట్లొనర్చెద (ప్రకాశముగా—చేఁబట్టి) అట్లే కానిండు.

ఉ. ఇంతకుమున్న నారదమునీశ్వరుఁ డిచ్చటి కేగుదెంచి, నా
కెంతయుఁ బ్రీతితోడ సెలవిచ్చె వ్రతం బొకఁడాచరింపు మ
త్యంతశుభావహం బగు నఁటం చటు సేయఁగ నీదు సాయ మొ
క్కింతయువశ్య మొావనరుహేక్షణ! దానినొనర్తె? చెప్పుమా.

కృష్ణు—సత్యా! నారదుడు వ్రత ముపదేశించియుండ నీవు దాని నల్పనుండ నా సాయమునకు సందియపడనేల? చెప్పుట కాల స్యముగాని, చేయుటకాలస్యము గలుగఁబోదు.

సత్య—హృదయేశా! నారదుఁడు నన్నుఁ బుణ్యకవ్రత మాచరింపు మనెను దాని విధానమును మీ రెఱుఁగుదురా?

కృష్ణు— ప్రేయసీ! నిరంతర నారీవిహారసంసక్తచిత్తుండ నగు నా కా

వ్రతవిధాన మెట్లెటులకపడును? అదెట్లైనను త్రికాలవేది యగు నారదమహర్షి నుడివినదికాన నవశ్య కర్తవ్యంబు.

సత్య—ప్రాణవల్లభా! అందుల కొకదాన మావశ్యకము, దానిని వేడ వెనుదీయుచున్నదాన.

కృష్ణు—ఏమది? ధనములా? ధాన్యములా నగలా? హార్మ్యములా? మణులా?

సత్య—అవికావు మీ యనుగ్రహమునఁదండ తండములుగా నయ్యవి నాదండలేవా?

కృష్ణు—ఇంకేమివలయు? దాస దాసీజనంబులా? రాజ్యములా?

సత్య—కావు కావు ఇంకను నూహింపుడు.

కృష్ణు—అయిన నెద్దియో నీవే నుడువలయును. నాకేమియు తోచుట లేదు.

సత్య—మీరు దాని నూహింపలేమని యొప్పుకొనియెదరా? అట్లయిన దగ్గరకురండు చెవిలోఁజెప్పెద. (కృష్ణుడురా జెవిలో) భర్తృ దానము సుడీ!

కృష్ణు—సత్యా! ఏమిదానము! భర్తృదానమా! నీ ప్రేమ యింత మాత్రమే యగునా!

చ. 'అసదృశరాగ మొప్ప భవదంఘ్రి సరోజయుగంబుఁ గొల్తు నా
కసువులు గల్గునందనుక' నంచు వచించియు నిట్టులన్యకై
వస మొనరింపఁ జూచెదవు భామరో! నావయి బ్రేమ మాసెనో
విసుఁగు జనించెనో మదికి వెక్కసమయ్యెనొ నా చరిత్రముల్?

సత్య—ప్రాణేశా! అట్టిదసంభవమని మీరు దెలియరా? మీ పూర్ణానురాగైకాస్పదనుగా నీ వ్రతము నాచరింప నిశ్చయించుకొంటి, వ్రతాంతమున మీ దాన మావశ్యకమఁట!

కృష్ణు—సత్యా! ఇది వింతవ్రతముగా నున్నదే! నన్నెవరికి దాన మియ్య నిర్ణయించితివి?

సత్య—ఎవరికో యనసేల? మిమ్ముల నిరంతరముఁ గొనియాడు నారద మునీంద్రునికే.

కృష్ణు—ఓహో! నారదునకు నన్ను దాన మిచ్చెదవా? సత్యా! నేను నీదాస్యము ననాయాసముగా నొనర్పగలను గాని యీ దారి దాస్యము నొనర్పఁగలనా?

సీ. కస్తూరికాతిలకమ్మును బోనాడి
యూర్ధ్వ పుండ్రంబుల నుంచు మనునొ?
హారకేయూర నీలమణిహారముల మాని
తులసిపేరుల మెడఁ దొడుగుమనునొ?
పీతాంబరంబును వీడ్కోలు గావించి
కాషాయవస్త్రంబుఁ గట్టుమనునొ?
లలనామణీ సంగలోల్యంబు విడనాడి
సంయమివ్రతమును సలుపు మనునొ?

తే. గీ. యింక నేమి వల్లెదనునొ యేమి సేయు
మనునొ? యీ కలహాశనుఁ డాత్రిలోక
గమనుఁ డాసంయమీంద్రుండు కలికి? యతని
వశము ననుఁ జేయంగా నీకుఁ బాడి యగునె?

సత్య—మనోహరా! మి మ్మాతనికి దాస్య మొనర్పనిత్తునా? దాన మొనర్చిన యుత్తరక్షణమే మిమ్ము బ్రతిగ్రహింపకున్న నే జీవింప గలనా? మీకింత మాత్రము తెలియదా?

కృష్ణు—సత్యా! తెలియక కాదు. పరిహాసమున కట్లంటి సంశయింపక నీయిష్టానుసారము దానమిచ్చి నీనుకోంధంబు నీడేర్చుకొనుము

సత్య—నాథా! నీబోటిపతులుగదా, సతులపాలిటి పారిజాతములు! దానానంతరమున నారదమహర్షికి మీ యెత్తుధనముఁగాని ధనేతరముఁగాని యిచ్చి మిమ్ము మరల గ్రహించెద.

కృష్ణు—ప్రియసీ! నన్నుఁ దూపగల ధనము నీకడ నున్నది గదా?

ఉ. ధాత్రినున నన్నుఁ దూఁపగల ద్రవ్యము లేకయ పుణ్యక వ్రతో
పాసనకుం కడంగ నెడబాటు నెపమ్మున నీకు నాకును

నోమును వచ్చుఁ గాన ముసుముందుగ నెమ్మది నంత యోజనం
జేసి కడంగు మీ వ్రతముఁ జేయ సరోరుహ పత్త్రలోచనా! 28

సత్యా—నాథా! నారదను పూర్వింపవలె మీరును నాకడ నున్న ధన ధాన్యాది సంభార పరిమాణ మెఱుంగ నట్లాడెద రేల? ఇందులకు మీ రావంతయు సంశయింపకుఁడు.

కృష్ణు—సత్యా! నారదుఁడుగూడ నీ ధన పరిమాణముం గూర్చి సంశయించెనా?

సత్యా—అతఁ డజ్ఞాన వశంబున నట్లాడె. పోనిండు ఇంక నూరిలోఁ బిలువ నెవరిఁ బంపుదము.

కృష్ణు—మన వసంతకునిఁ బంపుదము. వసంతకా! నీ వేగి యీ యూరి బ్రాహ్మణ్యమును భర్తృదాన వృత్తాంతముఁ దెల్పక త్రేపటి వ్రతమునకుఁ బిలిచి వచ్చెదవా?

వసం—తప్పక పిల్చివచ్చెద. త్రేపునాకు భూరిసంభావన నీయవలయు సుమా!

కృష్ణు—అట్లే. పోయిరమ్ము. (వసంతకుడు నిష్క్రమింప)

సత్యా—నళినీ! నీ వేఁగి ముత్తైదువల బిలచిరమ్ము. (నళిని నిష్క్రమింప)

కృష్ణు—సత్యా! నాతలిదండ్రుల, నన్నదమ్ముల, నీ సపత్నుల మాత్ర మాహ్వానింపకుము. నారీదానమున కడ్డుపడెద రేమో?

సత్యా—నాథా! బ్రాహ్మణ్యమును దక్క బంధువర్గమును బిలువ దలవ లేను. ఇంక లోనికేగి త్రేపటి వ్రతమునకు వలసిన కార్య సన్నాహ మొనర్తము, రండు.

కృష్ణు—ప్రేయసీ! ఆ వసంతకుఁడు బ్రాహ్మణుల నాహ్వానించుట యం దెట్టి వికట చేష్టలొనర్చునో యని నామనంబు కలవళపడు చున్నది.

సత్యా—హృదయేశా! ఏ మొనర్చిన నేమి? మీ ప్రేమాంబువృష్టి నాయెడ వెల్లివిరియుచుండ నాకెందు భయావహంబగునా?

కృష్ణు—బేలా! నీ కుశంక లన్నియు త్రేపటితో నిర్మూలమగు. అంతట నీవు ధన్య వయ్యెదవు.

సత్య—నిక్కముగా ధన్య నయ్యెద. ఇదంతయు నారద మునీంద్రుని యొక్కయు మీ యొక్కయు అనుగ్రహఫలమే గదా! ఇక రండు లోనికేగుదము.

కృష్ణు—(స్వగ) చేపు సత్య నిక్కముగా ధన్యయగుంగాని, తా ననుకొనునట్లు కాదు. (ప్రకా) సత్యా! రమ్ము,

(నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణతులాభారము

తృతీయాంకము

— ప్రథమరంగము —

స్థలము: సత్యభామ శుద్ధాంతము.

[శ్రీకృష్ణుడు పట్టువస్త్రములఁ దాల్చి యాసీనుండై యుండ వసంతకుఁడు దండ నిల్చియుండును.]

కృష్ణు—వసంతకా! భర్తృదానమును తులాభారమును గూర్చి ఎవ్వరితో నుడువలేదుగదా!

వసం—వయస్యా! అన్నియిండ్లలోను రెండుమూడుకల్లలాడి తప్పించుకొంటినిగాని, కాని—

కృష్ణు—వయస్యా! ఏమట్లు సంశయించుచున్నావు? ఎవ్వరితోనైనఁ జెప్పితివా యేమి?

వసం—పరులతో నెవ్వరితోడను గాదు. మా యింటియాపె తోడనే. దానికడ నా బొంకులు చిల్లిగవ్వ కక్కరకు రాలేదు. అది గుచ్చి గుచ్చి యడిగి కనుగొనలేక గుట్టు బయటఁ బెట్టినఁగాని భోజనము బెట్టననియె. అప్పుడు విధిలేక చెప్పవలసివచ్చె. చెప్పినప్పటినుంచి తానుగూడఁ బుణ్యకవ్రత మొనర్చెదనని పట్టుబట్టె.

కృష్ణు—వసంతకా! నీభార్యకూడ నేడు బుణ్యకవ్రత మొనర్చునా యేమి?

వసం—అదియు, సత్యాదేవియు నెచ్చెలులు ఒక యజమానునే చదివిన వారు.

కృష్ణ—తరువాత నేమి జరిగినది?

వసం—నే నప్పుడు సరే యని యంగీకరించితి. కాని మరల నన్ను దాన మొనర్చి నీ పేరులేని ప్రతిబంధము పెనిమిటి తొలగి పోయినదే చాలునని గ్రహింపదేమో? ఎవరికి దాస్య మొనర్ప వలసివచ్చునో యని యుదయమున నే నిత్యమునకు సన్నాహ మొనర్చి వచ్చెద నని నీ కడకుఁ బరుగెత్తి వచ్చితి.

కృష్ణ—వయస్యా! నీభార్య మనగుట్టు బయట బెట్టునా?

వసం—అందులకు సందియ ముండదనియే నా యభిప్రాయము. సముద్రమునైన మూయవచ్చుఁగాని దాని నోరు మూయఁ దరము గాదు.

కృష్ణ—పోనిమ్ము. దాన మనకేగు కొఱంత యేమియు లేదు. (నారద గానము వినబడ) అదుగో నారదుఁడుగూడ వచ్చుచున్నాఁడు. నీవు లోనికేఁగి సర్వము సిద్ధముగా నొనర్పుము. నేనును నారదుండును క్షణములో వచ్చెదము.

వసం—అట్లే యొనర్చెద. (వసంతకుఁడు నిష్క్రమింప, నారదుఁడు ప్రవేశించి)

నార—దేవదేవా! పురాణపురుషా!

శా. విన్నం జాలదె మీ కథావళుల, మీ వేదాంత సద్గోష్ఠియుం
దున్నంజాలదె మీ భవాపహార సాపోపాస్య రూపంబుఁ గ
న్గొన్నంజాలదె మీ జగన్నుత మహాగూఢార్థనామంబుఁ జే
ర్కొన్నంజాలదె ముక్తిగోరు నతఁడో గోపాలచూడామణీ!

కృష్ణ—నారదా! నీభక్తి కెంతయు సంతసించితి. నీమనోభీష్టంబు గనుగొంటి. అది నేడే యీడేరును. సత్యభామను భక్తిగా మార్ప నెంచి నేనే దీని నంతయు బన్ని నిన్నుఁ గారణ మాత్రుఁగా నొనర్చితి. శచీదేవి కసంతుష్టి గల్గించునది నేను. నీవు

బశ్చాత్తాపబుద్ధిని పరోపకారచింతను జేకూర్చినది నేన. రుక్మిణికి బుట్టిన [illegible] నన్నాహ్వానింపఁ బ్రేరేపించినది నేన. సత్య[illegible] చరణాసక్తిసమకూర్చినది నేన. నేఁడు సత్య[illegible] మొనర్చి భక్తురాలిని జేయునది నేన. ఇదంతయు నందుల కావశ్యకమయ్యె. ఏలయనఁ బ్రేమవాంఛనీయమైనను నయ్యది స్వార్థలాభకాంక్షి, దేహసంబంధి, ఐహికసుఖార్థి. దీనికంటె నన్నివిధంబులఁ గామ్యమైనది భక్తి. భక్తియుతులు నాలో లీనమై పోవుదురు. నాసుఖమే వారి సుఖము, నాధ్యానమే వారికి ధర్మార్థకామమోక్షప్రదాయి, విటపంబుపై వ్యాపించు తీగలవలెఁ బ్రేమయుతులు వేరుగానుండ. నంటుతొక్కిన విటపంబులట్లు భక్తియుతులు నాతో సాయుజ్యమందుదురు. ఇందుఁ బ్రేమయుతుల భక్తియుతులఁ జేయు స్పర్శవేది దుఃఖ మొకటియే. పిల్లల నేడ్పించినఁగాని ముద్దురాని విధమున నాకు బ్రాణులఁ గష్టపరంపరలపాలు జేసి పరీక్షించిన దనుక మోక్ష మొసఁగు బుద్ధి జనింపదు. అజ్ఞులీ మర్మమెఱుంగక కష్టములు వచ్చినఁ గన్నీరు విడచుచుఁ గాలముఁ బుత్తురు. తద్జ్ఞులు కష్టాంబోరాశి నిమగ్నులై పాపపంకిల చిత్తముల సంక్షాళనం బొనర్చి కైవల్యంబుఁ గాంతురు.

సీ. నాఁగేటిపోటుల నలిగి వసుంధర
బహుళసస్యాఢ్యయై వఱలునట్లు
దహనకీలల నెత్తు దగ్గియు బంగార
మెక్కుడువన్నె వహించునట్లు
సానరాపిడిచేత సగమయి వజ్రంబు
వరణీయ కాంతులఁ బఱగునట్లు
ఱాతిదెబ్బలచేతఁ బ్రిస్సి గంధద్రవ్య
మెక్కుడువాసన లీనునట్లు

తే. గీ. కష్టనిచయంబుచేఁ బ్రాణిగణము లెల్ల
నైజదుష్కృతపథగమనంబు వదలి

తత్త్వము నెఱింగి భక్తిమహత్త్వ మెఱిగి
పరమధామంబుఁ గాంతురు బ్రహ్మతనయ

నార—దేవా! ఏతద్వ్రతమాహాత్మ్యశ్రవణంబున నెంతయు ధన్యుండ నైతి.

కృష్ణు—నారదా! ఎల్లరు దీని గ్రహించి ముక్తిఁ గాంతురుగాక! ఇఁక దానమంటపమున కేగుదము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు)

ద్వితీయ రంగము

—:o:—

స్థలము : దానమంటపము

(శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామయు సుస్నాతులయి పట్టువస్త్రంబులఁ దాల్చి సర్వాలంకృతులై సుమదామముల ధరించి యుందురు. సత్యభామచే గర్గుండు వ్రతము జేయించుచుండును. నారదుఁడు ప్రక్కన నాసీనుఁడయి యుండును. వసంతకుఁడు నలిని బ్రాహ్మణులు ముత్తైదువలు చుట్టుప్రక్కల నాసీనులయి యుందురు. ఒక తుల కట్టబడి యుండును.)

గర్గు—సాత్రాజితీ! వ్రతము ముగిసినది, ఇఁక దానంబులు నిల్చి యున్నవి. మున్మున్న భర్తృదానమున్నది. దాని కుపక్రమింతునా?

సత్య— ఆర్యా! అట్లేకానిండు

గర్గు—సభాసదులారా! ఈ నోమునోఁచు నారీమణులు తమ ప్రాణేశ్వరుల నొక విశిష్టవంశజుండును, సధ్యయన సంపన్నుండును, శాస్త్రవేత్తయు, శాంతిదాంతి సమన్వితుండును, శుభాకారుండును శిష్టాచార విభూషణుండును నగు తాపసపుంగవునకు దాన మొసంగవలయు. తర్వాత నా ప్రతిగృహీతకు శక్తి ప్రకారంబు భర్తను దులఁదూఁచగల ధనమునేని ధనేతరమునేని యొసంగి మరల భర్తను గ్రహింపనగు. ఆ దాన మిప్పు డొనర్ప వలసియున్నది. ఆ దానపరిగ్రహణంబునకు మీలో నెవ్వరేని పాత్రులున్నఁ దెలుపఁగోరెద.

వసం—(ఒక బ్రాహ్మణుని దండఁజేరి) అప్పయ్యదీక్షితులూ! మీ పేరు జెప్పి మీ కా దాన మిప్పింతునా? మీ శుభాకారము నిర్వర్ణనీయముగదా?

అప్ప—వసంతకా! నలుగురిలో నా పరువు తీసితివా, ఒక్క చెంప కాయవేసెద. భద్రము

వసం—(పరుగెత్తి పేరోకబ్రాహ్మణుని సరసకేఁగి) చయనులుగారూ! మీకిప్పింతునా?

చయ—వసంతకా! నీ కోఁతియాటల మానుము నా దక్షిణలోనీకు సగమిత్తును లెమ్ము.

సోమయాజు—ఆర్యవర్యా! ఈ విషయమున సందియ మందనేల? మీరు నుడివిన సర్వలక్షణంబులకును లక్ష్యంబైన నారదమునీంద్రునికంటె నిట్టి యుత్తమదాన పరిగ్రహణంబునకుఁ బాత్రు లెవ్వరుందురు? కావున నాదేవర్షి చంద్రుఁడే యీ దానంబు గొన నర్హుండు.

గర్గ—సభాసదులారా! ఇంక నేమేని భిన్నాభిప్రాయంబులు గలవా? (కొంతకాల మూరకుండి) ఇంక మీ మౌనమునే పూర్ణాంగీకారసూచకముగాఁ గైకొని నారదునకు శ్రీకృష్ణుని దాన మిప్పించెద.

నార—ఆర్యులారా! ఈ యుత్తమదానము నాకీయ మీ రంగీకరించినందుల కెంతయు మీకుఁ గృతజ్ఞుండను. ఈ దాన పరిగ్రహణంబున నేనెంతయు ధన్యుండనగుదును. దానానంతరము శ్రీకృష్ణు తుల దూఁచు సంభార మిచ్చిన మఱల సత్యాదేవి కతని నొసంగెద.

గర్గ—దేవీ! ఈ పుష్పహారంబు శ్రీకృష్ణు చేలాంచలమునకుఁ గట్టి యీ పారిజాతవృక్షంబునకుఁ గట్టుము ఆ వృక్షంబునుగూడ దాన మొనర్ప నెంచితివిగదా?

(సత్యభామ పుష్పహారముఁ గయికొని కృష్ణుని దగ్గరకు వ్రీడావశ చిత్తయైరాఁ గృష్ణుఁడు నవ్వుచు లేచి తన చేలాంచలమును సత్య చేతి కందిచ్చు)

కృష్ణు—

ఉ. నవలా! సిగ్గిల నేల? యీ వ్రతవిధానంబీ దృశ్యంబౌట, లో
న విచారింపక నన్నొసంగి మఱలన్ వైళంబుగా నీమునిన

ప్రవరుం డాడినయట్లు నావిభువు ద్రవ్యం బిచ్చి గైకొంను, బాం
ధవవర్గంబుల వన్నెవాసిఁగను మా తారార్క-చంద్రంబుగాన్.

(సత్యభామ పూలహారముతో శ్రీకృష్ణుని పారిజాతవిటపింబునకుఁ గట్టును.)

నార—(లేచి) (స్వగ) ఆహా! ఏమీ దేవదేవుని విచిత్ర వర్తనము! నాఁడు బలిని గట్టినవాఁడు జితేంద్రియులఁ దపోధనుల మాన సాలాసబంధనమున నేనిఁ గట్టబడనివాడు నేఁడొక యబలచే పారిజాతవృక్షంబున కొక పూలదండచే గట్టంబడియె. ఈ మహామహుని చర్యలు దురూహ్యంబులుగదా!

గర్గ—దేవీ! ఇంక నారదునకు నీ ప్రాణేశు ధారవోయుము. నారద మునీంద్రా! ఇటు రమ్ము. (నారదుడు రాఁ బాదములఁ గడిగించి సత్యచేతులలో నీరుపోసి శ్రీకృష్ణుని చేతులగుండ నారదుని చేతులలో "తుభ్య మహం సంప్రదదే నమో నమః" అని చెప్పించి విడిపింపఁజేయును) మునీంద్రా! ఇఁక పారిజాతంబును శ్రీకృష్ణుఁడును నీవి.

నార—ఆహా! ఎంత కృతార్థుఁడ నైతి!

ఉ. ఏమితపం బొనర్చి జనియించినవాఁడనో, నేఁడు సత్యభా
మామహిళావ్రతంబున సమంచితరీతిఁ బ్రతిగ్రహించితిన్
గామితసిద్ధిదాయకుని ఖండితదుష్టనిశాటు సర్వమ
ర్త్యామరపూజితాంఘ్రి, నఖిలాఘవిదూరు, ననంతు నచ్యుతున్.

గర్గ—దేవీ! ఇకఁ బ్రాహ్మణులకు దక్షిణతాంబూలము లొసఁగ వచ్చునా?

సత్య—ఆర్యా! ముందు తులాభారము జరుపఁగూడదా?

గర్గ—దానిని పిదప జరిపెదను. నలినీవసంతకులారా! ముత్తైదువులకు బ్రాహ్మణులకు దక్షిణతాంబూలము లొసఁగుఁడు. (నారదుఁడు శ్రీకృష్ణుని సుమదామమునఁ బట్టుకొని యెడముగా నిలుప. నలినీవసంతకులు దక్షిణతాంబూలము లొసంగుదురు. బ్రాహ్మణులు దక్షిణం గొని తమతృప్తిని వెల్లడిఁ జేయుదురు.

బ్రాహ్మణులందరు లేచి నిలుచుందురు. సత్య కృష్ణునివంక జూచుచుండును.

నార—భూసురులారా! ఉండుఁడు. తులాభారముఁ దిలకించి పొండు. దేవీ! ఇఁక దులాభారమున కుపక్రమింతుమా?

సత్య—సత్వర మట్లొనర్పుము.

గర్గ—మునీంద్రా శ్రీకృష్ణునిం దోడి తెమ్ము.

నార—అట్లే దేవా! రమ్ము. (కృష్ణుం బూలదండలతోఁ బట్టి తెచ్చి తులలో గూర్చుండఁబెట్టి) దేవీ! ఇఁక నీ విభుని దూఁపఁగల పదార్థములఁ దెప్పింపుము.

సత్య—నలినీ! నావి యొక వారపుసొమ్ములఁ దెచ్చియుంటివే. వానిని త్రాసునందుంచుము వసంతకా! నీవు నలినికి సాయ మొనర్పుము. (నలినీ వసంతకులు సొమ్ములఁ ద్రాసున వైవఁ ద్రాసు కదలకున్న) త్రాసు కదలనే లేదా? ఏమిది? నా మిగిలిన యాఱు వారపు నగలను దెచ్చి వేయుడు. (అట్లొనర్చినను ద్రాసు కదల కున్న) ఏమిది? త్రాసు మోయరాని బరు విడినను జింతాకంత యేని కదలకున్నది. (త్రాసుఁ జూచి) వసంతకా! నీ కీ త్రాసు నందేమైన లోప మగుపడుచున్నదా? చూచి చెప్పుము.

వసం—(ఇటు నటు త్రాసును బరికించి) ఇందేమియు దోసము నాకుఁ గనఁబడుటలేదు గాని యేదో మోసముమాత్ర మున్నది. లేనిచో నింత బరువు మానవమాత్రుఁ డుండునా! ఇంకను బ్రయత్నింపుము.

సత్య—అట్లు తప్పక యొనర్చెద. నలినీ! నీవు మఱల నేఁగి శ్యమంతక మణి యొసఁగిన బంగారము నంతయుఁ దెప్పించి వేయించుము. దానితోఁ ద్రాసు తప్పక కదలవలయు (అట్లొనర్చినను ఫలము లేకున్న) అక్కటా! ఇదేమిమాయ! మునీంద్రా! నామనో విభుండు నిక్కముగా నింత బరువున్నాఁడా!

నార—దేవీ! నాకుమాత్ర మేమి తెలియును? అతఁ డెంతబరువో యతనికే తెలియవలయు.

సత్య—నలినీ! నాప్రాణేశుండు పరరాజులఁ గొట్టి తెచ్చి నాకిచ్చిన ధనమంతయు దెచ్చి త్రాసున వేయుము. ఇదేమో చిత్రముగా నున్నది. (అట్లొనర్చినను త్రాసు కదలకుంటగాంచి) అక్కటా! నాయింటనుండు ధనము నంతయు త్రాసునవైచితిని కాని తుల యించుకయేని కదలలేదు. ఇంక నేమి సేయుదు? ఇట్టి విపరీత మెందైనఁ గలదా?

క. చిరకాల పరిచయంబున
బరు వొక్కింతయును లేఁడు ప్రాణేశ్వరుఁ డం
చఱిమఱి వీడి దానం బిడఁ
గరముం బరువయ్యె నింకఁ గార్యం బెద్దియో?

కృష్ణు—సత్యా! ఏమూరకున్నావు? నీ యింటనుండు ధన మంతయు నిక్కముగా నింతమాత్రమే యగునా?

సత్య—నాథా! నిక్కముగా నాయింటనుండు ధనమంతయు నిదియె. ఇఁక జిల్లిగవ్వయేనియు లేదు.

కృష్ణు—సత్యా! అట్లయిన నేనీ నారదునకు బానిస గావలసినదేనా? ఎంతపని చేసితివి?

ఉ. నాకడ మీ యనుగ్రహమునన్ ధనరాసులు త్రవ్వి తండమై
చేకుఱియుండ మీ బరువు చేకురఁజేయుట దెంత యంచు హే
వాకము మీఱ నీ పనిని పాటిగ నియ్యెడ జేయుచుండ, నా
కాకులపాటుఁ గూర్ప నగునా? తగునా మగనాలి కీ గతుల్?

సత్య—ప్రాణప్రియా! మిమ్మీ జడదారినుండి ప్రతిగ్రహించు ప్రయత్నము నెన్నఁటికేని విరమింతునా? కొంచెమోపిక చిక్కఁబట్టుఁడు (నారదుని వైపు తిరిగి) మునీంద్రా! ధనముచే నలవిగాని యెడ, ధనేతరముచే నాహృదయేశుఁ దూచి కైకొన వచ్చుఁ గాదా

నార — దేవీ! సాధ్యమయిన వస్తే యొసర్పవచ్చును.

సత్య — నలినీ! మనమందిరముననుఁగల ప్రతి పదార్థమును దెచ్చి తులయం దుంచుము. (అట్లొనర్చినను ప్రయోజనము లేకున్న) మునీంద్రా! ఇం దేదో తంత్ర మున్నది. లేకున్న నానాథుఁ డేమి? ఇంత విపరీతపు బరువుండు టేమి?

నార — దేవీ! ఇంత బరువా? అభార మెవరి కెఱుక!

తే. గీ. అండపిండ వేధాండ సంహతుల నెల్ల
గుప్తగతి బొజ్జలోఁ నుంచుకొన్న యట్టి
తోయజాక్షునితోఁ దులఁదూఁగగలవె
ధనముల ధనేతరమ్ములఁ దరళనయన!

సత్య — మునీంద్రా! నన్నప్పుడు వ్రత మొనర్పఁ బురికొల్పి యిప్పు డీమాటాడఁ బాడియా! అప్పుడే యితఁ డింత బరువుండు నని చెప్పరాదా?

నార — దేవీ! నే జెప్పితినిగాని నీవు దానిఁ దెలిసికొనవైతివి. ఈ శ్రీకృష్ణుండు మేటిమగఁడని యెంచితివి గాని ప్రకృతి స్వరూపుం డని యెఱుంగ వయితివి. దానికి నే నేమందును?

సత్య — నామనోహరుఁ దులదూఁప లేని సంభారము లేనిచో నీ యభీష్ట మగు వస్తువును గయికొని నానాథు నాకిచ్చిపొమ్ము. అతఁడు నీకేల? ఇదిగో నీ శ్యమంతక మణినిఁ గొమ్ము,

నార — దేవీ! నాకు శ్రీకృష్ణుఁ దులదూఁచినదియే వలయు. ఇతరములు నా కుపేక్ష్యంబులు. నీవట్లు విలువలేకున్న నీతని విపణివీథికిం గొంపోయి యెవరికైన నమ్మెద. నాబోటిభిక్షాటు నకు, దేశాటునకు నీ మహామహు భరింప శక్యమా?

సత్య — ఏమేమి? నాభర్తనంగడిఁ బెట్టి యమ్మెదవా? అక్కటా! నారదా! ఇదేమి పెద్దతనము? నీవు మాపాలి శ్రేయస్కామి వనుకొంటినిగాని మత్సపత్నీహితైషివని తలఁపనైతి, మేఁక వన్నె పులివని యెఱుంగనయితిని. నిన్ను నమ్మి మోసపోయితిని,

చ. పతినొక పూజనీయగుణవార్థికి దాన మొసంగి పుణ్యక
వ్రత మొనరింతువేని ఫలవంతమగుఁ భవదీయవాంఛితం
బతివరొ ! యంచు ము న్పలికి యట్లొనరించిన యంత నన్ను నీ
వితమున ధాత్రుపుత్ర ! విలపింపఁగఁ జేసెద వెట్టిన్యాయమో ?

నార—కృష్ణా ! ఈ మాటలతో నేమి లాభము ? లెమ్ము. అంగడివీధి కేగుదము. (కృష్ణుడు లేవఁబోవుచో)

సత్య—ఉండుడు. (మంగళసూత్రముఁదక్క మిగిలిన నగలన్నిటిఁ దీసి తులయందు వయిచినను లాభము లేకన్న) నలినీవసంతకు లారా ! బ్రాహ్మణులారా ! ఊరక చూచుచుండెద రేమి ? మీ మీ నగల నాణెములఁ దాసున వేయుడు. అట్లయినను నా నాథుఁడు నాకు దక్కునేమో. (నలిని నగలను వసంత కాదులు పైవస్త్రములను దక్షిన తాంబూలములను వైవఁ దాసు కదలకున్న) నాథా ! (శ్రీకృష్ణునకు మోఁకరించి) నన్ను మీరే రక్షింపవలయు. తప్పును మన్నింప వలయు.

కృష్ణ—సత్యా ! మనఃపూర్వకముగా నన్ను దాన మొనర్చి యిప్పు డిట్లాడిన నేమి ప్రయోజనము ?

చ. అతివరొ ! నన్నుఁ దూఁచెడు ధనాదులు నీకడలేకయున్న దు
ర్గతులకు లోనుగా నగుదుగావున యోజనఁజేసి చేయు మీ
వ్రత మన నాలకింపక ప్రవర్తిలి యీ గతి నాడె దక్కుటా !
గతజల సేతుబంధములు గావొకొ కాముకకోటి యోజనల్ ?

సత్య—ప్రాణప్రియా ? నా యజ్ఞానంబును క్షమించి నాకు మి మ్మా జడదారినుండి కొనుమార్గ ముపదేశింపుఁడు.

నార—కృష్ణా! నాయాన లేనిదే నీ వెవ్వరితో మాటాడ గూడదు సుమా ! లెమ్ము (కృష్ణుడు లేవ)

సత్య—నారదా ! ఇదేమి యన్యాయము ? నా నాథునితోడ మాటాడ నీయవా ?

మ. అకలంకాత్మ్ముఁడ వంచు నీ పనుపుఁ జేయబూనితింగాని నీ
వకటా! యింతటి మోసగాడవని స్వప్నావస్థయందేని మా
మక చిత్తంబున నెంచియున్న యెడ నీ మార్గంబునన్ బ్రోగినా
యక నీ బోంట్లకు దానము న్సలిపి సౌఖ్యంబెల్లఁ గోల్పోదునే?

నార—కృష్ణా! సత్యాదేవి నిన్ను మాకు దాన మొనర్చినది సత్యంబ
యేని మా భృత్యుడవయి మా యభీష్ట కృత్యంబు లొనర్ప
వలయు.

కృష్ణ—నారదా! అందులకు సంసిద్ధుడనై యున్నాఁడ.

నార—అట్లయిన నిటు రమ్ము (శ్రీకృష్ణుడు రా) అటు పొమ్ము
(పోవ) ఇటురమ్ము (రా) కూర్చుండుము. (కూర్చుండ) లెమ్ము
(లేవ) ఇదిగో నీమహతి గయికొమ్ము. ఇదిగో కమండలువు,
ఇందు మిన్నేటి జలమున్నది సుమీ! ఇదిగో నాకీశ్వరుఁ
డిచ్చిన శార్దూలచర్మము. ఇదిగో యక్షమాల రా రమ్ము.
(కృష్ణుడు వాని నందికొని వెంట రా)

క. సేవలఁ గొంటయె కాని
సేవించు టెఱుంగనట్టి శ్రీనాథుఁడె నా
సేవకుఁ డయ్యెను, హరి భ
క్తావళికి విధేయుఁడంట యనృత మ్మగునే?
కృష్ణారమ్ము అంగడి వీధి కేఁగుదము.

(నారద కృష్ణులు నిష్క్రమింప)

సత్య—నారదా! నారదా! ఇట్టి యన్యాయము నీకుఁదగునా! నిల్వుము
నిల్వుము.
(సత్య నిష్క్రమించును. నలిని వసంతకుఁడు బ్రాహ్మణులు
వెంబడింతురు)

— తృతీయరంగము —

స్థలము — ద్వారకాపురి విపణిశ్రేణి.

(కృష్ణు మెడలోఁ బూలదండఁ బట్టుకొని నారదుఁడు ముందు నడచుచుండును, బ్రాహ్మణాదులు వెంబడింతురు.)

నార — పౌరులారా! రండు, రండు. (శ్రీకృష్ణునెత్తుధనమిచ్చి కొనుఁడు
ఇతఁడు భక్తులకు సులభ సాధ్యుఁడు. వెనుదీయకుఁడు.

సీ. నీలాంబువాహసన్నిభ శరీరుండయ్యుఁ
దీవ్రఘ తిమిరప్రదీపుఁ డితఁడు
సత్యాకటాక్షవీక్షణ బంధితుండయ్యు
ధీరాతిధీరదుర్వారుఁ డితఁడు
ఆభీరికామానహరణలోలుండయ్యు
సర్వ సంపూజార్హ చరితుఁడితఁడు
మర్త్యజన ప్రతిమాన విగ్రహుఁ డయ్యు
దేవావనీ దేవ దేవుఁ డితఁడు

తే. గీ. ధారుణీరాజ్యభారవిదూరుఁ డయ్యు
రాజరాజప్రపంచ సామ్రాజ్యు డితఁడు
కనుక వైళంబ శ్రీకృష్ణుఁ గొనఁగ మీరు
రండు రం డిట్టితఱి వేఱు రాదు రాదు.

ఏమి! మీ రెవ్వరును గొనలేరా? కష్టా! అదిగో సత్య
భామ యిటు వచ్చుచున్నది. రమ్మింక నొకవీధి కేగుదము.

[నిష్క్రమింప సత్యభామ నలినీ సమేతయై దుఃఖాక్రాంతయై
గాన మొనర్చుచుఁ బ్రవేశించును]

సత్య — అక్కటా! నా నాథుని నారదుఁ డిండొక వీధికిం గొంపోయెను.
ఏమిసేయుదును? ఎంతకాలమిట్లు వెన్నాడుదు? ఏలాటి

దుర్ముహూర్తమున నా యారివేరంపుఁ దపసిబోధనకుఁ జెవి యొగ్గితినో గదా!

నలి—దేవీ! ఇంతయు నా కలహాశనుని కుతంత్రమే యగు.

సత్య—నెచ్చెలీ! అవును. కాని యీ యెడ దప్పించుకొను మార్గ మెయ్యదియో దెలియకున్నది. కాలము జరుగుకొలది నా బంధువర్గ మీవార్తవిని నన్ను నిందింపవచ్చు నని భయ మెత్తు చున్నది. అక్కటా! వారి కేమి ప్రత్యుత్తర మిత్తు.

సీ. దేవకీ వసుదేవులేవచ్చి మా పుత్రు
నేమిచేసితివన్న నే మనుదును?
బలరామ సాత్యకుల్వచ్చి మా సోదరు
నెందుఁ దోలితి వన్న నేమనుదును?
జాంబవత్యాదులు చనుదెంచి మా భర్త
నేటి కిచ్చితి వన్న నే మనుదును?
మదన సాంబాదులు నెదురేగి మాతండ్రి
నెచటి కంపితివన్న నే మనుదును?

ఆ. వె. యాదవు లరుదెంచి మా దేవ దేవుని
నెట్లొసగితి వన్న నే మనుదును!
నేమి పల్కుదాన నేమి సల్పెదుదాన
నెట్లు మనెదుదాన నింకపైన

నలి—దేవీ! సమాశ్వసిల్లుము నీ ప్రాణేశ్వరుఁ గలిసికొందము. రమ్ము తర్వాత నంతయుఁ జక్కపడును.

సత్య—అట్లేయగుఁగాక! రమ్ము శ్రీకృష్ణు వెన్నాడుదము.

(నిష్క్రమింప)

నార—(మరల కృష్ణునితో వచ్చి) పౌరులారా! రండు, రండు. ఈతని మాహాత్మ్యమును వినుఁడు.

సీ. ఇతని పాదమె సుఁడీ పతితజనావన
సాతభాగీరథీజన్మభూమి

ఇతనివక్షమె సుఁడీ యిందిరా సుందరీ
మానిత కేళికా మందిరంబు
ఇతని చక్రమె సుఁడీ పృథుల దోర్వీర్య గ
ర్వాంధదైత్యానేక పాంసుళంబు
ఇతనిహస్తమె సుఁడీ ఋజుమార్గ సంచార
సంరక్షణాసక్త సాధనంబు
తే. గీ. ఇతని దర్శనమే సుఁడీ శ్రితవితాన
జపతపోవ్రతపాదప సత్ఫలంబు
కాన నీతని గొన ననుమాన మేది?
ధనములను దెచ్చి తులఁ దూచి కొనుఁడు కొనుఁడు.

కృష్ణా! ఇందెవ్వరును గొనువారు లేరు. మఱియు సత్యాదేవి కూడ నిటు వచ్చుచున్నది. రమ్మింకొక వీథి కేఁగుదము.

నిష్క్రమింప సత్యభామ దుఃఖార్తయై ప్రవేశించి)

సత్య—అక్కటా! మఱల నా మనోహరు నాకంటి కగపడకుండఁ జేఁసె. అక్కటా! కుడిచి కూర్చుండక యీ వ్రతమున కేల పూనితిని? ఎట్లు ప్రాణేశుఁ బాసి జీవింతు! ఎట్లితని నారదు బారినుండి రక్షింతు? ఎట్లు మఱల నారమణుఁ గలిసికొందు?

(జాంబవతీ మిత్రవిందలకు మార్గముఁ జూపించుచు వసంతకుఁడు సత్య కెదురుగా వచ్చును.)

వసం—దేవేరులారా! అదుగో సత్యభామ మీ మొగసి దాన మొనర్చి పొగలుచున్నది.

సత్య—అక్కటా! అదుగో నా సపత్నులు వచ్చుచున్నారు. వార లేమందురో? వారి కేమి ప్రత్యుత్తర మిత్తు? అయ్యో! ఎంత దెలివిమాలిన కార్య మొనర్చితిని!

జాంబ—(సత్యను డాసి) సత్యభామాదేవీ! ఈ వసంతకుని మాట నిజమేగదా! చేతులారఁ బ్రాణేశ్వరు నొరుల కెట్లుదాన మొనర్చితివమ్మా?

మ. పౌలతుల్ పూర్వము ప్రాణనాథువ ప్రణయంబుం గోరరో? కోరి
ములనోఁమరో? నోమి దానములచే భూదేవులందన్నరో?
జలజాతేక్షణ! వార లేరయిన నీ చందానఁ బ్రాణేశు, న
న్యాలకుఁ దాన మొసంగినారటె? వ్రతోద్యోగానురాగాత్మలై.

ఏమయిన నాతని దాన మొనర్ప నేల?

ఉ. ఆకలహాశనుండు వనజాసన! నీకుఁ బ్రితిత్తుఁ డైనచో
నీకయి కృష్ణుడిచ్చిన మణీకనకాంబర వస్తువాహనా
నీకము భక్తిమై నిడి గణించిన నొప్పుగుగాని నీకునున్
మాకును బ్రాణనాథుఁడగు మాధవు నిచ్చు టదెట్టి న్యాయమే?

జాంబ—బెల్లముగొట్టిన రాయివలె నూరకుండెదవేమి? నీ వెవ్వతెవని
శ్రీకృష్ణు నారదునకు దాన మొసఁగితివి? నీకట్లొనర్ప నధికార
మెవ్వరిచ్చిరి?

సీ. కనిపెంచి పెద్దఁజేసిన తల్లిదండ్రులు
దేవకియును వసుదేవుఁ డుండ
లనయంబు వెన్నంటుకొని కొల్చు సోదరుల్
హలధారణుండు సాత్యకియు నుండఁ
బతియె దైవంబని సతతంబుఁ బూజించు
పట్టమహిషి భీష్మపట్టియుండ
నినుఁబోలె వాసుదేవుని చెట్టఁబట్టిన
సరసిజనేత్రి లెందఱొ యుండ

ఆ. వె. జనకులాలనమున ననుదిన వృద్ధిని
గనెడు మన్మథాది తనయులుండ
కృష్ణుపట్ల నీకు నెటువంటి యధికార
మున్న దంచు దాన మొసఁగినావె.

మిత్రి—స్వార్థలాభంబు వాంఛించి నీతోడ మమ్మందర నన్యాయ
మొనర్చితివి.

వసం—ఈ తప్పునకు నిన్నేమి యొనర్చినను గోపము లేదు. నా ప్రాణ మిత్రునకు నాకు నెడఁబాటు గల్పించితివి.

సత్య—సపత్నులారా! మీచేత నే నిన్ని మాటల బడవలసియుండ, నా వ్రాఁత నెవ్వరు తప్పింపగలరు? ప్రేమాంధనై యా కపట మునీంద్రు మోస మెఱుఁగలేక యతఁ డుపదేశించిన వ్రత మొనర్చి నా ప్రాణంబునకుఁ బ్రాణమగు నందకుమారుఁ గోల్పోతి. మొదలునకే మోసముఁ దెచ్చుకొంటి నా యజ్ఞానముం గనుఁగొంటి. ఇంక—

ఉ. ఏనది యైన దేమొ యిటు లాఱడిసేయుట లజ్జగించి, యిం
కైనను బ్రాణనాయకుని హాటక గర్భతనూజునుండి చం
ద్రాననలార! యేగతిఁ గ్రయం బిడి కైకొన సాధ్యమానొ మీ
రానతి యిచ్చి నా కతి దయాపరతం బతిభిక్ష బెట్టుఁడీ! 15

జాంబ—అట్లే యొనర్చెదము, రమ్ము. ఆ నారదుఁ గలిసికొందము.
(నిష్క్రమింతురు.)

(నారదుడు శ్రీకృష్ణునితో బ్రవేశింప యాదవులు చూడవత్తురు.)

నార—యాదవులారా! రండు కొనుఁడు. మీ యదుకుల సార్వభౌముని

సీ. కొలిచెడువారికిఁ గొంగుబంగారంబు
పతనవిహ్వలులకుఁ బట్టుగొమ్మ
చేమోడ్చువారికిఁ జేతి చింతామణి
అలసినవారికి నిలువనీడ
మొక్కెడువారికి ముంగిటిపెన్నిధి
పిలిచెడువారికిఁ బెరటిసురభి
తపియించువారికిఁ ద్రావంగ నమృతంబు
అర్థించువారికి నమరతరువు

ఆ. వె. వాసుదేవు సంతసంబఁ బద్మగర్భాదులు
నిత్యమితని పాదనీరజములఁ
గొల్చుచుందురుగాదఁ గొనఁగ వెర్రివయిక
ధనముఁ దెచ్చిపోసి కొనుఁడు కొనుఁడు.

ఏమీ కొనరా? అట్లయిన నీకొని సింకొక పురమునకు గొంపో యెద. అచ్చట కన్నుల కద్దుకొని కొనియెదరు. రా! కృష్ణా రమ్ము (పోఁబోవ)

యాదవులు—ఒరే! యీ జడదారి మన కృష్ణమూర్తిని మనకు లేకుండ నెక్కడికో కొనిపోవునఁట! ఊరక చూచెద రేమి? కొట్టుఁడు కొట్టుఁడు. (పైఁబడ)

నార—దేవా! నన్ను వీరిబారినుండి రక్షింపవలయు.

కృష్ణ—యాదవులారా! ఏమీ యీ యాగడము! నా యనుమతమ్మున నాయర్ధాంగిచే నన్ను దానముగా గ్రహించిన యీ దేవర్షి చంద్రునిఁ మీరు గొట్టసెంచితిరి? ఈ దుండగమునకు నాపై బ్రేమచేతఁ బాల్పడితిరి గాన మిమ్ము క్షమించితి. పొండు.

యాదవులు—చిత్తము దేవా! క్షమింపుము. (నిష్క్రమింతురు)

నార—దేవా! సత్యభామ వచ్చుచున్నది. ఆగర్వాంధకైన పరాభవంబు చాలును. ఇంక విమోచన మార్గమును నుడువు మనియెదరా?

కృష్ణ—నారదా! అట్లేకానిమ్ము.

(జాంబవతి మిత్రవిందా సమేతయై సత్య పాడుచు ప్రవేశించును.)

జాంబ—నారదమునీంద్రా! ఈ యమాయకురాలి వంచించి మా నాథుని దానము పట్టితివా?

చ. చదివితి నీవు సాంగముగ శాస్త్రసముచ్చయ మెల్ల నైననీ
యదనునఁ దల్లిదండ్రులు సజాత్మజు నీయఁ బ్రతిగ్రహింపఁగా
నొదవునుగాని వే సతుల నొక్కతెయై చపలాత్మయైన యి
మ్మదవతి దాన మియ్య నిటు మాధవుఁ గైకొననీకుఁ బాడియే?

నార—దేవీ! ధర్మము విషయము నన్నడుగకుము. శ్రీకృష్ణుం డంగీకరించె. సత్యాదేవి యొసంగె. నేను గ్రహించితి. ఇతర విషయముల మీ ప్రాణేశ్వరునే యడుగుము.

జాంబ—(శ్రీకృష్ణునివంకఁ దిరిగి) ప్రాణేశా! మీరెట్లీ దానమున కియ్యకొంటిరి?

చ. పడఁతుల నెందఱెందఱినొ పాణి గ్రహించినవాఁడ వయ్యు ని
న్నొడఁగుఁదనాన నొక్క యలివేణి ప్రదాన మొనర్పవేడ నీ
వడువున లాతిభార్యల శుభంబు దలంపక తల్లియంచు నీ
వొడఁబడఁ బ్రాణనాథ! తగునో తగదో యని చింత సేయవే?

సత్య—(కృష్ణుని పాదములపైఁబడి) మనోహరా! నే దెలివి లేక మిమ్ము దానమొనర్చిన మన ఋణానుబంధ మింతతోఁ దెగెనా యేమి! మాఱు పలుకరాదా?

చ. కటకట! ప్రాణనాథ! యిది కర్జమె? నిర్జరమౌనిఁగూడి య
క్కటికము మానఁ ద్వత్ప్రియకాంక్ష వ్రతం బొనరించినట్టి న
న్నిటువలె నొంచి మౌనము వహించి చరించు తలంపుమాని యిం
తటనయినన్ దయామతిని దానక ముక్తిపథంబుఁ జూపుమా. 22

నాథా! నీ శరణుఁ జొచ్చితిని. నేఁడు నా కన్నుల పొరలూడె. నాయజ్ఞానంబు గ్రహించితిని. నా కింక మిమ్ము దాస్యవిముక్తుఁ జేయు మార్గ ముపదేశింపుఁడు.

నార—కృష్ణా! ఇంక నీవు మాటాడవచ్చును. వలసిన ప్రత్యుత్తరమిమ్ము.

కృష్ణు—సత్యా! నారదునే యడుగుము. అతఁడే నీకుఁ ద్రోవఁజూపును.

సత్య—మునీంద్రా! ఇంకనైన నన్ను వేధించుట మాని రక్షింపుము.

జాంబ—మునీంద్రా! మీరు మా ధనకనకవస్తువాహనాదులఁ దూచిఁ గైకొని నాథుని వదలుఁడు.

నార—బేలలారా! ఇంకను శ్రీకృష్ణు ధనముతో ధనేతరములతో, దూచికొన నెంచెదరా?

ఉ. ఈకమలాయతేక్షణు సహీనమహత్త్వ మెఱుంగలేక, యీ
పీక ధనంబుచేత మణిబృందముచేత విభూషణాళిచే
నో కమలాక్షులార! కొనగ నూహ యొనర్చెద రయ్యొ! శౌరి భ
క్త్యైకవశంగతుం డనుచు నింతటనైన నిజం బెఱుంగుఁడీ. 23

భక్తిప్రభావం బెఱుంగక, భక్తజనావన బద్ధకంకణుఁడైన యీపరమాత్మయే కృష్ణావతార మెత్తెనని యూహింగ నమ్మక, మీరిట్లు వగబొగులుచున్నారు. ఈతఁడు భక్తులకు దక్క నితరులకు సులభ సాధ్యుఁడా! వారల స్వవశులఁ జేసికొని వారికి వశుఁడై యనారతము సంచార మొనర్చుచుండు. ఇతని లోఁబరచుకొనఁ దలచువారలకు భక్తియె వశ్యౌషధము.

సీ. సర్వేశ్వరుం డగు శౌరిఁ గింకరు సేయు
ధన మున్నదే భక్తిధనము గాక?
సర్వగతుఁడగు చక్రి బంధించెడు
బల మున్నదే భక్తిబలము గాక?
సర్వభోక్తను జలజాతాక్షుఁ డనియించు
ఫల మున్నదే భక్తిఫలము గాక!
సర్వజ్ఞుఁడైన కేశవుని మెప్పించెడు
విద్య యున్నదె భక్తి విద్య గాక?

ఆ. వె. సర్వపరదుఁడైన శార్ఙ్గి సన్నిధిఁ జేర్చు
పథము గలదె భక్తిపథము గాక?
కాన నితఁడు భక్తి కాధీనుఁడే కాని
పరుల కగ్గమగునె? పడఁతులార!

సత్య—(స్వగ) అక్కటా! అంతయు నల్పు పాత్రనే యీమాహాత్మ్య మెఱుంగక తప్పుత్రోవ నడుచుచుంటి, నేఁటికి యథార్థ్యంబు గోచరమయ్యె. రుక్మిణీమార్గమే సన్మార్గమయ్యె.

నార—కాంతలారా! భక్తులెవరైన నొక తృణము వైచినను నీ మహానుభావుని దులను దూఁప సాధ్యమగు. అట్టివారిని నెమకి ప్రార్థించి తోడి తేవలయు.

సత్య—(ఆతురతతో) మునీంద్రా! అట్టివార లెవ్వరైనఁ గలరా?

నార—చేలా? అందులకు సందియమా? భక్తులే లేకున్న నీలోకము పాడుగాదా!

సత్య—అట్టి మహాత్మ్ము లెచ్చోట నున్నారు?

నార—ఎచ్చటనో యన నేల? ఈ పురముననే యున్నారు.

సత్య—వా రెవరో తెలియఁజేయుఁడు. పాదములఁ బట్టి ప్రార్థించి తెచ్చెదను.

నార—నిక్కముగా నట్లొనర్చెదవా?

సత్య—అందులకు సందియమా? చెప్పి చూడుఁడు.

నార—నేఁ జెప్పినంత నీవు మాట తప్పక యట్లొనర్తువుగదా!

సత్య—మునీంద్రా! నామాటయం దింత యవిశ్వాసమేల? వా రెవరో తెల్పుడు.

నార—నీ...నీ...నీ...నీ...సపత్ని రుక్మిణీదేవియే.

సత్య—అక్కటా! ఇది నిక్కమా? హాస్యమా?

నార—దేవీ! ఇది హాస్యమునకు సమయమా? ఆ భక్తురా లొక తృణముఁ దెచ్చివైచినను శ్రీకృష్ణుండు తులదూఁగును. నా మాట నమ్మకున్న నీభర్తనే యడుగుము.

సత్య—ప్రాణేశా! ఇది యథార్థమే యగునా? లేక యీ జగడాల చీలి యును. మీరును గలిసి నన్నుఁ బరిభవింపఁ బన్నిన పన్నాగమా! (పాదములపైఁబడి)

శా. నీ మాహాత్మ్య మొకింతయుంగనక యంధీభూతచేతస్కనై
సామాన్యుంబల నెంచి చేసినది దోషం బంచుఁ గన్గొంటి నేఁ
డామూలాగ్రము గర్వ మెల్ల మటుమాయంబయ్యె గోపాలకృ
ష్ణా! మన్నింపుము నీదు సత్య నిఁక నైనన్ సానురాగంబుగన్.

కృష్ణ—సత్యా! లెమ్ము. నారదుఁ డాడినది వాస్తవంబ భక్తి లేక ధనమిచ్చికాని ధాన్యమిచ్చికాని వస్త్రవాహనాదు లొసఁగికాని గుడులు గోపురములు కట్టించిగాని నన్ను వశపరచుకొనుట కల లోనివార్త. భక్తితోఁ బత్రమైనను, ఫలమైనను, దోయమైనను బుష్పమైనను నెవ రొసంగుదురో వారికి నే దాసుఁడనై వర్తించెద, ఇదియే భక్తిమహాత్మ్యము. ఇంకఁ గర్తవ్య మొనర్చి ననుఁ గైకొనుము.

ఉ. నారదుఁ డాడినట్టి వచనమ్ము యదార్థముగాన, రుక్మిణీ
సారసపత్రనేత్ర సరసం జని నీవిటఁ బుణ్యకవ్రతే
చ్చారతిఁ జేసినట్టి యవిచార్యపుఁ గార్యముఁ దెల్పి లెమ్ము, చే
కూరును నీ యభీష్ట, మొనగూడును మోదము భక్తకోటికిన్. 26

సత్య—అక్కటా! నాథా! నా సవతినే బోయి వేడుకొనుమనియెదరా? ఇంత తెలివితక్కువదని తల్చి యే మొగముతో నా కాంత దండ కేగుదును? మీకేల యింత పక్షపాతము? నా గర్వాపహరణముకై నన్నిట్లు విషమపరీక్ష చేయఁజెల్లునా?

మ. భువిపై నా చరితంబు లెల్లరకు నవ్వుంబాటుగాఁ జేసియున్
భవదీయప్రణయంబు నా కిటులు దుష్ప్రాపంబు గావించియున్
లవమైనన్ మదిలోనఁ దృప్తిని గనన్గా లేక యీ వైఖరిన్
సవతి న్వేడఁగ బంచెదే? మురహారీ? సాధించుటల్ చాలదే?

నార—కృష్ణా! రమ్ము. చెప్పవలసినదేమో చెప్పితిమి. నిన్ను వలచినదైన నీవు బోధించునట్లొనర్చి నిన్నుఁ బరిగ్రహించును. మనము దూర మండపమున కేగుదము రమ్ము. (కృష్ణ నారదనిష్క్రమింప)

సత్య—నాథా! పోయెదరా! నేను రుక్మిణిని వేడుట తప్పదా?

జాంబ—సాత్రాజితీ! నీవొనర్చిన యవివేకపుఁ గార్యమునకుఁ దోడు కళంకలు గూడనా రమ్మ?

మిత్ర—కాల మెప్పుడు నొకతెఁగతిగ నుండు ననుకొంటివా? మొన్నఁ బారిజాతాపహరణమున నీకు విజయమయ్యె. నేఁడుపుణ్యకవ్రతి విషయంబున నా నెచ్చెలికి జయముగా నున్నది. జయాపజయంబులు కావడికుండలు. ఇందులకుఁ జింతింపక రుక్మిణి కడకు బోవుదము రమ్ము.

సత్య—సపత్నులారా! మీరే రుక్మిణికడఁ కేఁగి నాకు మాటు ప్రార్థించి తోడి తెండు.

జాంబ—సుగనిసి జేతులార దానమిచ్చిన దానవు నీ వుండ నాగోడుమాకేల? మఱియు దానివలన మా కగు లాభమేమి!

ఆ. వె. నేటిదాక శౌరి నీ యింట నుండిన
నేఁడు మొదలు మానితోడ నున్న
మాకునయము యగుట మా కేమి పట్టెను
భీష్మపుత్రిఁ బోయి పిలిచిరాఁగ? 28

మిత్ర—సాత్రాజితీ! కార్యమువట్ల నిట్లు గర్వించుట తగునా? ప్రాణేశ్వరుఁడు నిన్ను గదా పోయి రుక్మిణిం బిలిచిరమ్మనియె? రమ్మ వచ్చెదవా లేక మమ్ము పొమ్మందువా?—

సత్య—అక్కటా ఎట్టి దురవస్థ వాటిల్లె?

చ. పడఁతిరొ నా గృహంబునకు వచ్చి ననుం బరితృప్తిఁ జేయుమం
చడుగులఁబట్టి వేడుకొనినప్పుడు పొమ్మని తూలనాడి, యీ
యెడల విదర్భ రాజసుత యింటికి సిగ్గును వీడిపోయి యే
వడిఁ బతిభిక్షఁ బెట్టుమని ప్రార్థనఁ జేసెదు దాననో కదా. 29

ఒక వేళ నేను గర్వము విసర్జించి పోయి రుక్మిణీదేవిని వేడుకొందునుగాక! ఆ తన్వి నన్నుఁ జక్కగా సన్మానించునో లేక

జరిగిన విషయములం దలపోసి నన్నెత్తిపొడుచునో—పతిత సర్వతోలఘు వందురుగదా !

జాంబ—సాత్రాజితీ ! రుక్మిణీదేవి శాంతమూర్తి. కృపావిస్తారవారాశి. పావన చరిత. పతివ్రతాశిరోమణి. దీనరక్షణకళాపారీణ. అట్లెన్నటికిని దూల నాడదు రమ్ము.

సత్య—అట్లేవచ్చెద. ఇంకను నాకీ గర్వ మెందులకు ? రండు.

(నిష్క్రమింప యవనిక పడును.)

— చతుర్థరంగము —

—:o:—

స్థలము : రుక్మిణీదేవి శుద్ధాంతము—తులసీవనము.

(రుక్మిణి సుస్నాతయై పట్టువస్త్రంబుదాల్చి తులసీవృక్షమునకు బూజ యొనర్చుచుండును. జాంబవతీ మిత్రవిందలు ప్రవేశించి)

జాంబ—దేవీ! సాత్రాజితి నీ యింటికి వచ్చుచున్నది.

రుక్మి—నెచ్చెలీ! నీవేమైనఁ బొరపడితివా యేమి! సత్యభామ యేమి, నా యింటికి వచ్చుటేమి!

మిత్ర—కార్యము కలిగినది. వచ్చుచున్నది, అదిగో.

(సత్యభామ ప్రవేశించును)

రుక్మి—(స్వగ) వీరి మాటలు నిక్కమయ్యె. (ప్రకా)

ఉ. ఏమిది సత్యభామ! యిటు లేటికి మంగళసూత్రశేషవై
మామకమందిరంబున కమందగతిం జనుదెంచినావు? ని
న్నా మధుసూదనుండు విడనాడి చరించెనొ? లేక నీ వయిం
కేమిముడిఁ బాసెనో? తెలిపి వేగమె నామది భీతిఁ బాపుమా!

సత్య—(నమస్కరించి) అక్కా! ఏమని చెప్పుదును? నేను మీయెడ బూర్వమొనర్చిన యపచారముల నన్నింటిని మనస్ఫూర్తిగా మన్నించి నాకీ యాపత్కాలమున దోడ్పడవలయును.

రుక్మి—సత్యా! నీవు నాకేమియు నపచారము లొనర్పలేదు. కాన నేనం క్షమించుట కేమియులేదు. నీకు గలిగిన విపత్తెట్టిదో తెల్పుము. సాయము నాచే నగునేని తప్పక యొనర్చెద.

సత్య—అక్కా! నేనొనర్చిన తెలివిమాలినపనిని జెప్పుటకునాకునోరాడకున్నది. నెచ్చెలులారా! మీరు నాపై దయయుంచి తెలుపుడు.

జాంబ—సత్యా! ఇంకను గొంతెయాభిజాత్యమా?

మిత్ర—సత్యా! చేసినపాపము చెప్పిన నించుక నోవునేమో నీవే చెప్పుము.

సత్య—అక్కా! నిన్న నారదమునీంద్రుఁడు నాకడ కేగుదెంచి ప్రాణేశ్వరు పూర్ణానురాగంబు సంపాదింప నాకుఁ బుణ్యకవ్రత ముపదేశించెను. నేడు ప్రాతఃకాలమున నావ్రత మాచరించి తద్విధానుసారంబుగ మన ప్రాణేశ్వరు నా మునీంద్రునకు దాన మిచ్చితి.

రుక్మి—అక్కటా! బేలా! మగువలకు మగనితోడి బ్రతుకే మంగళంబని ప్రాజ్ఞులు పల్కుచుండ భర్తృదానమిచ్చు వ్రత మొక వ్రతమా? మనపుణ్యపరిపాలకంబున లభించిన మాధవుని దాన మియ్య నీకెట్లు మనసొప్పె? అతండు మననాథుఁడు మాత్రమే గాక జగన్నాథుఁడుగదా! మరియు నతఁడు సర్వకామదుఁడే! అతని దాన మిచ్చిన చేకూరు కామ్య మెద్ది?

క. సురమర్త్యయక్షకిన్నర
గరుడ ప్రముఖులకు సర్వకామదుఁడగు శ్రీ
వరు నొరున కొసఁగి నీ వే
కరణి మనోభీష్ట మందఁ గాంక్షించితివో? 31

సత్య—అక్కా! నా వెడఁగుదనంబు నే నిప్పు డిప్పుడు గ్రహించు చున్నాను. నారదుఁడు తనకు నాథుని బరువు ద్రవ్యముఁ గాని ద్రవ్యేతరముఁగాని యిచ్చి మఱల గ్రహింపవచ్చు నన, నిశ్చింతమై నాదానంబునకుఁ గడంగితిని. అట్లొనర్పఁ దులయం దేమి వైచినను నాథుని దూఁపలేకపోయె.

రుక్మి—అయ్యో, సత్యా! మననాథుఁడు విశ్వరూపుడు. అతని దూఁచు పదార్థ మెందైనఁ గలదా? ఇన్నాళ్ళతని నెఱిఁగియుఁ నతని మనుజమాత్రుఁడని యెట్లు నమ్మితివి? చూచుటకుఁ గన్నులును, వినుటకు వీనులును, గ్రహించుటకు మనంబును లభించియు నయ్యవి వ్యర్థ మయ్యెనా?

సీ. పూతనాసురను విఘాతంబు గావించె
శకటాసురుని జీవవికలుఁ జేసె
గోవర్ధనంబెత్తి గోపతి భంగించె
ధేనుకాసుర గత ప్రాణుఁ జేసె
వ్యోమకాసురు సురధామంబునకుఁ బంపెఁ
గంసనృశంసుని గసిమసంగెఁ
గాళీయఫణిఫణాగ్రములఁ దాండవ మాడె
శిశుపాల దుర్జాతుశిరముఁ దు్రంచె

ఆ. వె. శిష్టజనులఁ బ్రోఁచె దుష్టుల ఖండించె
ధర్మమును నిలిపె నధర్మ మడఁచె
మన తపఃఫలంబు మన పెన్నిధానంబు
మనవిభుండు మనుజమాత్రుఁ డమ్మ!

మత్స్యకూర్మాద్యవతారముల నెత్తి లోకత్రాణ మొనర్చిన మహనీయచరిత్రుఁడు మన మనోనాథుఁడైన నందనందనుఁడుగాక యున్యుఁడా?

సత్య—అక్కా! ఇన్నినాళ్లు శ్రీకృష్ణు నర్ధాంగినయ్యుఁ దీర్థంబుననుండు మీనంబునకుఁ దీర్థమాహాత్మ్యముఁ దెలియనట్టు లంధకారక్రియ గాలముఁబుచ్చుచుంటి. ఈపుణ్యకవ్రతవ్యాజంబున యాదార్థ్యంబును గంటి, ఇప్పుడు నారదమునీంద్రుండు శ్రీకృష్ణుని దూఁచుటకు నన్నుం దోడి తెమ్మనియె. నీవు మావెంట దానమండపమున కరిగి ప్రాణేశ్వరు నారదదాస్యవిముక్తుఁ జేయుము.

జాంబ—సత్యా! మారుక్మిణి పిన్ననాడు తల్లిదండ్రులు పెట్టిన సొమ్ము దప్ప మగని సొమ్మొక పిస్సకాసైన నెఱుఁగదుగదా! ఆ మహా మహు దేనితోఁ దూపఁగలదే?

సత్య—నెచ్చెలులారా! మీరు ప్రాణేశ్వరుని, మునీంద్రుని వాక్యము లాలించియు, నిట్లాడనగునా? ఈవైదర్భికడ భక్తిధనమేయుండ

వేయుధన మేల? శ్రీకృష్ణుడు భక్త్యైకవశంగతుడు గదా!
మఱియు—

మ. నను నీ నారద మౌనినుండి విలుచఁగా గాంక్షించువారేని చ
య్యన వైదర్భిని దోడి తెమ్మిచటికిం చాత్మేశ్వరుండానతి
చ్చెను గానం గరుణార్ద్రచిత్తవగుచుఁ శీఘ్రంబుగాఁ బైనమై
మనప్రాణేశ్వరుఁ గృష్ణుఁ దూచికొన రమ్మా మానినీరత్నమా!

రుక్మి—సోదరీ! ప్రాణేశుఁ డానతిచ్చిన నే వెనుదీయుదునా? అట్లే పోవుదము రండు.

సత్య—అక్కా! పోవుదముగాని దేనితో శ్రీకృష్ణునిఁ దులనుదూచెదవు?

రుక్మి—బేలా! దేనితో నన నేల? భక్తియొండుండవలయుఁగాని దేనిచే నైన నీకార్యమును సాధింపఁగూడదా? విన హరిసమారాధనకుఁ బ్రధానము తులసీదళ మని పెద్ద లందురు. దీని నొక దానిఁ గొని శ్రీకృష్ణునికడ కేగుదము.

సత్య—అక్కా! ఈ తులసి కంత ప్రభావమున్నదా?

రుక్మి—నెచ్చెలులారా! తులసీమాహాత్మ్యము వర్ణనాతీత మని మీ రెఱుంగరా! ఈ తులసి విష్ణుప్రియ. ఈ తులసీపూజనంబు భక్తిసాధనములలో నుత్తమోత్తమంబు. కావున మనబోంట్ల కవశ్య మాచరణీయంబు.

సీ. తులసీమహీజంబు విలసిల్లు స్థలమున
సిరియును వాణియు వఱలుచుండ్రు
తులసిచెట్టునకొక్క కలశంబు జలమిడఁ
బాపౌఘములు పటాపంచ లగును
తులసీదళంబు నౌదల ధరియించిన
కరతలామలకమౌఁ బరమపదము
తులసివృక్షమును బూజలచేతఁ దన్పినఁ
బుణ్యంబు లెల్లను బ్రోదిగాంచు

తే. గీ. హరిసమారాధనకు వసుంధరను దులసి
కంటె మించినవస్తు వొక్కటియు లేదఁ
టంచు బుధులాడుచుందు రో యతివలార!
తులసియే తగు మాధవుఁ దులనుదూచ.

సత్య—అక్కా! నీయుపదేశప్రకార మింక హరిపూజనముంబోలెఁ దులసీ పూజనమును నిత్య మొనర్చెద.

జాంబ—దేవీ! మాకును సత్యాదేవివలెత మాలంబున నజ్ఞానంబు ధ్వంసమయ్యె. మేమును నట్లే యొనర్చెదము.

మిత్ర—ఇంక! నీ చరిత్ర మార్గదర్శకముగా సర్వదా మెలంగి కృతార్థ చరితుల మయ్యెదము.

రుక్మి—నెచ్చెలులారా! మీ మాటలు నా కెంతయు సంతసము జేకూర్చె. ఇంకఁ దులసిదళ మొకటిఁ గోసికొని దానమంటప మున కేగుదము.

(హారతి యెత్తి తులసిచెట్టు మూడుమారులు ప్రదక్షిణ మొనర్చి యొక తులసీ దళమును గోసి పళ్ళెరమునందుంచి రుక్మిణి సపత్నులతోఁ గలసి నిష్క్రమించును.)

— పంచమరంగము —

స్థలము: దానమంటపము - తులాభారము

(శ్రీకృష్ణుండు తులలోఁ గూర్చుండియుండును నారదుఁడు వెంబడి నిల్చియుండును వసంతకుఁడు నలిని వేఱొక ప్రక్క నిలిచి యుందురు.)

నార—దేవా! మాతలిచేఁ బారిజాత విటపంబును దివిష్టపంబునకుఁ బంపించితి ఇంకఁ దులాభారమే మిగిలియున్నది.

కృష్ణు—వసంతకా! రుక్మిణి యింకను రాలేదా?

వసం—వయస్యా! అదిగో వచ్చుచున్నది. ఒకపళ్ళెరమునఁ దులసిం దెచ్చుచున్నది.

కృష్ణు—ఓహో! నారదా! చూచితివా? తులసీదళమును దెచ్చుచున్నదఁట!

నార—దేవా! అదియేగదా గావలసిన పదార్థము. తులసికంటె మీకుఁ బ్రియమైన వస్తువున్నదా?

(రుక్మిణీదేవి తులసిదళమును పళ్లెరమునందుంచుకొని సత్యా జాంబవతీ మిత్రవిందా సమేతయై ప్రవేశించును.)

రుక్మి—మునీంద్రా! మాచెల్లెలు సత్య నుడివినది నిజమేనా?

నార—విదర్భ రాజపుత్రీ! అవును.

సీ. పతిపూర్ణరాగంబుఁ బడయుంగ సత్య న
 న్న్భారివ్రతం బొందు నుడువు మనియె
నే నుడివినయంతఁ దా నది గావించి
 వ్రతఫలార్థము నారుఁ బతి నొసంగ
నొసగిన యంత నే మసలక నాథుని
 దులఁ దూఁచి కొన ధనాదులను గూర్చె
గూర్చిన నయ్యవి కొఱగామి మేము ని
 న్నోడి తెమ్మని పంపఁ దోడితెచ్చె

ఆ. వె. నింకమీఁద నీవు పంకజాతాక్షి! యే
వస్తు సమితితోడ వాసుదేవుఁ
డులను దూఁచికొనఁగ దలఁచిన దానవో
తెలిపి యాత్మనాథు విలిచికొనుమ.

రుక్మి—అట్లే యొనర్చెద. ఇదిగో నానాథుని దూఁచు వస్తువును దెచ్చి తిని చూడుడు. (కృష్ణునిచుట్టు మూఁడుసారులు ప్రదక్షిణ మొనర్చి మోకరించి) దేవదేవా! పురాణపురుషా! వేదాంత వేద్యా! దీనావనా! భక్తవత్సలా! నీ ప్రభావం బెఱుంగ నేరికి శక్యంబు? నీ లీలల యర్థంబు గ్రహింప నేరికి సాధ్యంబు? నీ యదార్థరూప మెవ్వరికి గోచరంబు?

ఉ. సత్త్వరజస్తమోగుణవశంబున మూర్తుల మూఁటి దాల్చి బ్ర
హ్మత్వము నంది లోకనిలయంబుల నెల్లను సృష్టిఁజేసి, వి
ష్ణుత్వము నంది లోకముల జొక్కపురీతిని నేలుకొంచు రు
ద్రత్వము నంది వానిని హతం బొనరించెద నీవె మాధవా. 86

నీవు నిర్వికారుండవు నిరంజనుండవు. నిర్గుణుండవు. నీ మహిమ నెఱుంగనేరక ప్రాణు లవిద్యాసంజాతమైన యహంకారమమకారముల కిరవై చచ్చుచుఁ బుట్టుచుఁ, బుట్టుచుఁ జచ్చుచు నుందురు. ఒకానొకతు క్లేశానుభవంబునఁ గన్నుల పొరలూఁడ సత్యముం గనుంగొని నీ పాద సేవయే జన్మవిముక్తికి హేతువని యెఱింగి కాలంబునంతయు నందు వినియోగించి నీకు భక్తులగుదురు. అట్టివారలకు నీవు వశుఁడవై చరించు చుందువుగదా! భక్తవత్సలా! ఇంక నే వచ్చిన కార్యమునకుఁ గడంగు టకు సెలవిండు.

కృష్ణు—రుక్మిణీ! అట్లే యొనర్చి నా భక్తులలో నగ్రగణ్యవగుము.

రుక్మి—మీ యాశీర్వాదమున్న నాకది యెంతపని? సత్యా! ఈ తుచ్ఛ పదార్థముల నీ తులనుండి తీయింపుము.

సత్య—నళినీ! అట్లొనర్పుము. (నళినీ వసంతకు లట్లొనర్ప)

• (రుక్మిణి తులసీదళము గన్నుల నద్దుకొని తులయం దుంచబోవుచుండ)

నారద—వైదర్భీ! కొంచెమాగుము. సాత్రాజితీదేవీ? ఒకమాట జెప్పమఱచితి. శ్రీకృష్ణు నెవ్వరిప్పుడు కొనెదరో వారల కాతఁడు వశీకృతుఁడై చరించు. ఇది నీ కిష్టమేగదా! ఇఁక సత్యభామా విధేయుఁడు రుక్మిణీవిధేయుఁ డగు, ఏ మనియెదవు?

సత్య—మునీంద్రా! ఇందుల కింక భయపడుదాననా?

చ. ప్రణయమె భక్తికంటె నిజవల్లభుఁ దన్పఁగ మేటిసాధనం
బని తలపోయు నేను భవదాచరణంబున భక్తియుత్తమం
బని కనుగొంటిఁ గావున భయంపడుదానననె దీని కింక? నీ
వనరుహపత్రలోచనుఁడు భక్తవంశ గతుఁడై చరించుచోన్.

నారద—బాగు బాగు. రుక్మిణీదేవీ! ఇంక మీరు గానిండు.

రుక్మి—(తులసీదళముఁ జేతఁబట్టి)

ఆ. వె. ఫలమొ ఘనరసంబొ పత్రిమో పుష్పమో
కొనుచు భక్తి నిన్నుఁ గొలుచువారి
కీవు వశుఁడ వగుటయే సత్యమేని యీ
తులసిదళము నిన్నుఁ దూఁచుగాత.

(తులసీదళముపైవ శ్రీకృష్ణుడు కూర్చుండిన పళ్ళెరమైకిబోవును. తులసీదళము వైచినవైపు క్రిందికిబోవును. పైనుండి పుష్పవర్షము గురియును. శ్రీకృష్ణుండు త్రాసు నుండి దిగును. నారదుడు ఆ తులసీదళము నెత్తితలపై దాల్చి నృత్య మొనర్చును.)

నారద—దేవా

అందఱు—ఈదినమే సుదినము. ఈదినమే సుదినము.

నారద—దేవా! మీభక్తవాత్సల్యంబుఁ బరికించి బృందారకులు తమ యమందానందమును బుష్పవర్ష వ్యాజంబుఁ బ్రకటించుచున్నారు. మిమ్ము నమ్మినవారలకు భద్రమ్ము గలుగకుండునా?

మ. వికటాత్ముండయినన్ వికేంద్రియుఁడయిన స్త్రీతవ్రతుండైన దా
వక పాదాంబుజసక్త చిత్తుఁడయి సంప్రార్థించిన న్మించఁడే

సకలుండై సుగుణాఢ్యుఁడై సుజనుఁడై శుద్ధప్రబోధాత్ముఁడై
యకలంకుండయి, యార్తభద్రకరుఁడై యారాధ్యుడై యచ్యుతా!

సత్య—(నారదునికడ కేఁగి) మునీంద్రా! పుణ్యకవ్రతవ్యాజంబున నాకీ పురాణపురుషు నపూర్వమహిమంబు నెఱింగించి సన్మార్గంబుఁ జూపినందులకు నా కృతజ్ఞతావందనము లందికొనుము.

నార—దేవీ! ఇందు నా యుద్యమ మావంతయు లేదు. ఇదంతయు నీ మనోహరు విలాసమే సుమీ!

సత్య—(రుక్మిణికడ కేఁగి) అక్కా! నీ భక్తివిశేషంబునఁ బ్రాణేశ్వరు బంధవిముక్తుఁ జేసి నన్ను బోలు సవత్ను లందఱ కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రురాలవైతివి. నేటితో నా యజ్ఞానంబు సర్వంబు రూపుమాసె. ఇఁక నీ చరిత్ర మార్గదర్శకంబుగా గొని ప్రాణేశుని సేవించుచుండెద.

రుక్మి—సత్యా! అట్లే యొనర్చి భర్తృరాండ్రఁ బేరుగాంచుము. ఇంక బ్రాణేశ్వరుదండ కేఁగుదము రమ్ము.

(శ్రీకృష్ణుని దండ కేగి నమస్కరింప నిద్దఱను లేవనెత్తి)

కృష్ణు—రుక్మిణీ! నీ కెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. నీ భక్తిచే నన్ను నారద దాస్యవిముక్తుఁ జేసితివి.

రుక్మి—నాథా! పెన్నిధి పేదకుఁ గృతజ్ఞత దెల్పవలయునా? మీ భక్తులకు సాధ్యము కాని కార్య మొండు గలదా?

క. అంబుధి కుల్యం బగు, సిం
హంబు కురంగం బగు; విష మమృతం బగు, శై
లం బల్పోపల మగు నో
యంబుజదళనయన తావకాశ్రితతతికిన్. 40

కృష్ణు—సత్యా! నావలన నీవు కష్టములపాలు గావలసివచ్చెఁగదా!

సత్య—నాథా! ఇట్టి ఫల మంద, నట్టి కష్టముల నెన్ని పర్యాయములైన ననుభవింపవచ్చు, వానిని గష్టము లన నేల? అవి నిరుపమానమగు బ్రహ్మానందమునకు సోపానములు.

కృష్ణు—సత్యా! అట్లే యగు? నీకేమైనఁ గామ్య మున్నఁ దెల్పుము. ప్రసాదించెద.

సత్య—దేవా? ఇంకను నాకుఁ గామ్య మేమి యుండును? అయిన నన్నును రుక్మిణీదేవింబోలె మీ భక్తురాలిం జేయుఁడు అదియే నాకు గామ్యము.

శా. నీకైంకర్య మొనర్చునట్టి కరముల్ నిన్గాంచు నేత్రంబులున్
నీ కశ్రాంతము మ్రొక్కునట్టి శిరము న్నీ సేవపై బుద్ధులన్
నీకావ్యంబుల నాలకించు చెవుల న్నిన్నెంచు జిహ్వాగ్రముల్
సాకల్యంబుగ నా కొసంగు హృదయేశా! భక్తచింతామణీ!

కృష్ణు—అట్లేయగుఁగాక! (రుక్మిణీసత్యభామల కరముల బట్టుకొని) నారదా! సురకార్యంబు నెరవేఱినదా? ఇంకేమి వలయు?

జాంబ—దేవా? నన్నును సత్యంబోలె ననుగ్రహింపుఁడు.

మిత్రి—ప్రాణేశా! నన్నును నీభక్తవర్గమునఁ జేర్చి రక్షింపుము.

వసం—కృష్ణా! నా మాటగూడ మఱువక నన్ను రక్షింపుము.

కృష్ణు—అట్లే యొనర్చెద.

నార—దేవా! నీభక్తవాత్సల్యంబు లోకవిదిత మయ్యె, ఇంద్రాణీ ప్రభృతులు పారిజాతలాభంబునఁ బ్రమోదాన్వితలైరి. రుక్మిణీదేవి భక్తి తెల్లమయ్యె. సత్యభామాదేవి ప్రేమంబు భక్తిగా బరిణమించె. నా కలహాత్మ్తుత్తు శాంతిఁ జెందె. నాకింకేమి కామ్య ముండును? అయిన నిట్లగుఁగాక—

—♦ భరతవాక్యము ♦—

మ. జలజాతేక్షణపాదభక్తి పరులై సౌభాగ్యసంపన్నులై
తులసీపాదపపూజ నపరిమదులై దోష ప్రదూరాత్ములై
బలులై బల్లిదులై ప్రభావయుతులై భద్రార్థులై భవ్యులై
కలకాలంబు చరింతురిగాత! భరతక్ష్మామాతృసంతానముల్

స్వతంత్ర భారత్

రచన : వాకరాజు

కాంగ్రెసు సిద్ధాంతాలయెడ గాఢమైన విశ్వాసంగలిగి స్వార్థ త్యాగమూర్తియైన సత్యాగ్రహికి సంఘసేవలో సంభవించు కష్టాలను సమగ్రంగా పరామర్శించిన సాంఘిక నాటకం. ఆకలితో అలమటించే గర్భదరిద్రుల కడుపుకొట్టి గాదులు నింపుకొన్న ధాన్యం మాయ బజారులో మారకం చేసుకొని కరెన్సీకట్టలకు కర్పూర హారతులిచ్చే ద్రోహుల కార్బారులను తూర్పారపట్టినందున జైలుకు వెళ్ళినా సత్యమేవజయతే నినాదమున ఆత్మబలికి సిద్ధమగు అహింసావాదియొక్క ఆత్మకథానాటకము. మతోన్మాదులమారాముళ్ళు – అవకాశవాదుల ఆర్భాటాలు – ప్రేమాప్రేమికుల విహారగీతాలు – అన్నీ మనసులో కరిగించి, మనసులో మరిగించి ప్రజలకట్టెదుట ప్రత్యక్షమొనర్చిన మహోజ్వల నాటకం.

వెల రు. 1—4—0.

బాలరాజు

రచన : తాండ్ర సుబ్రహ్మణ్యం

ప్రేమించి పెళ్ళిచేసుకోవాలా? పెళ్ళిచేసుకొని ప్రేమించాలా! దాంపత్యరంగంలో తరతరాలనుంచి తెగని యీ సమస్యను సాకల్యంగా సమీక్షించి సిద్ధాంతీకరించిన చిత్రనాటకం.

మోహిని స్వర్లోక సౌందర్యదేవత యక్షుని ప్రేమించిన అందాల రాణి. స్వర్గంలో నాట్యం. దేవేంద్రుడు ఆమె ప్రేమకు చేయిజాచాడు. ససేమిరా అన్నదని భగ్నప్రేమికగా శపించాడు. యక్షుడు బాలరాజుగాను, మోహిని సీతగాను భూలోకంలో అవతరించారు.

కథలో – కల్పనలో – భావంలో – భాషలో – పాటలలో – మాటలలో – సాటిలేని శృంగారఘట్టాలలో కోటిస్వర్గాలను మొలిపించి మిమ్ము మురిపించి నవరసాలను కురిపించే జానపదనాటకం.

వెల రు. 1—4—0.

దొరుకుచోటు:— సరస్వతీ బుక్ డిపో, తవ్వావారివీధి–విజయవాడ.